

FUNDAȚIA SOROS ROMÂNIA

Efectele migrației: copiii rămași acasă

Marti, 2 octombrie 2007, ora 11.00, sediul Uzinexport
Bd. Iancu de Hunedoara, nr. 8, Etaj 7,
Sala On Top of Bucharest

Efectele migrației: copiii rămași acasă

*Georgiana Toth
Alexandru Toth
Ovidiu Voicu
Mihaela Ștefănescu*

© 2007 Fundația Soros România (FSR)

Toate drepturile sunt rezervate Fundației Soros România. Nici publicația și nici fragmente din ea nu pot fi reproduse fără permisiunea Fundației Soros România.
București, 2007

Fundația Soros România
Str. Căderea Bastiliei nr. 33, sector 1, București
Telefon: (021) 212.11.01
Fax: (021) 212.10.32
Web: www.soros.ro
E-mail: info@soro

Migrație și dezvoltare – prezentare generală

Migrație și dezvoltare este un program inițiat, finanțat și implementat de către Fundația Soros România. Obiectivul programului este identificarea modelelor de integrare ale migrației externe temporare și a efectelor asociate acestora în politica autorităților centrale și locale și promovarea acelor modele care permit minimizarea efectelor negative și maximizarea celor pozitive.

Programul a fost lansat în anul 2006, într-un context specific, marcat de apropierea momentului integrării efective a României în Uniunea Europeană. Migrația românilor, ținută sub un control strict în timpul regimului comunist, a cunoscut o expansiune deosebită în anii '90, atât ca volum al fluxurilor migratorii, cât și prin diversificarea acestora din punct de vedere al destinațiilor, motivelor și structurii de status socio-economic a populației de migranți. Fenomenul migrației a urmat o tendință ascendentă și a implicat toate păturile societății, devenind totodată unul dintre fluxurile migratorii importante la nivel european. În ultimii ani, migrația externă s-a impus pregnant drept unul dintre fenomenele definitorii pentru societatea românească.

La sfârșitul anului 2006 Fundația Soros a lansat prima cercetare la nivel național asupra migrației românilor în străinătate pentru muncă: *Locuirea temporară în străinătate. Migrația economică a românilor: 1990-2006* (coordonator: Prof. Dumitru Sandu). Studiul a cuprins trei cercetări cantitative: sondaj de opinie la nivel național și două cercetări microregionale la nivelul județelor Teleorman și Vrancea; cercetări calitative la nivelul a șase comunități din țară cu indice mare de emigrație și patru comunități din străinătate în Italia, Spania și Serbia. Studiul prezintă profilul celor care au plecat la muncă în străinătate (câți, cine, unde și cum) precum și cauzele și consecințele migrației pentru muncă în străinătate, după 1989.

În martie 2007 a fost lansat al doilea studiu din cadrul programului *Politici și instituții în migrația internațională: migrația pentru muncă din România. 1990-2006* (Monica Șerban și Melinda Stoica). Studiul analizează schimbările succesive ale legislației în domeniu și ale atribuțiilor principalelor instituții publice implicate, precum și efectele acestor schimbări. Studiul permite atât înțelegerea evoluției fenomenului, cât și estimarea impactului unor eventuale noi modificări ale configurației instituționale.

Programul a continuat pe parcursul anului 2007 prin abordarea focalizată a unor aspecte pe care analizele precedente le-au relevat ca fiind printre cele mai importante efecte ale migrației. Proiectul abordează efectele fenomenului la două niveluri:

- efecte sociale la nivel local (în comunități): situația copiilor migranților și probleme legate de dezvoltarea comunităților
- efecte economice și sociale cu impact la nivel național: schimbările de pe piața forței de muncă și imigrația

Studiul lansat astăzi, 2 octombrie 2007, prezintă rezultatele parțiale ale cercetărilor privind efectele sociale ale migrației în domeniul protecției copiilor.

Efectele migrației: copiii rămași acasă (*sumarul studiului*)

Deși este un subiect amplu mediatizat, situația copiilor cu părinți plecați în străinătate la muncă a fost puțin studiată. În acest moment nu se cunoaște nici numărul acestora și nici consecințele negative sau pozitive generate de plecarea părinților la muncă în străinătate. Există unele date statistice oficiale (din păcate insuficiente), precum și câteva studii ale unor organizații non-guvernamentale; aceste studii sesizează unele dintre problemele apărute și sunt un bun punct de start.

Cercetarea Fundației Soros și-a propus să determine care este impactul absenței părinților plecați la muncă în străinătate asupra copiilor rămași în țară și să propună măsuri prin care efectele negative pot fi diminuate. Pentru a atinge aceste obiective, au fost prevăzute următoarele activități:

- realizarea unui sondaj de opinie printre elevi de gimnaziu; chestionarul a cuprins întrebări ușor de înțeles care vizează stilul de viață, componența familiei, performanțe școlare, starea de sănătate, bunăstarea (starea materială) familiei, unele comportamente și valori. Toate interviurile au fost anonime și în nici un fel respondenții nu pot fi identificați. Folosind acest instrument s-au determinat principalele deosebiri care apar la copii ai căror părinți sunt absenți.
- realizarea unei serii de interviuri cu decidenți locali (primărie, consiliu local), asistenți sociali, profesori, directori de școli și părinți, din zone și comunități cu incidență mare a migrației; scopul acestei cercetări este să determinăm care sunt principalele tipuri de intervenții de succes ale comunității locale pentru sprijinirea acestor copii și care sunt nevoile școlii și ale autorităților locale (cunoștințe, resurse materiale, voință politică etc.) pentru a furniza eficient astfel de proiecte.
- realizarea unei analize comparative a tipurilor de măsuri luate în alte țări (în principal europene) care s-au confruntat în trecut cu o situație similară.

În luna iunie a acestui an a fost implementată prima activitate, un sondaj național cu un eșantion de elevi din clasele V-VIII reprezentativ la nivel național, cât și la nivelul regiunilor cultural istorice și un eșantion suplimentar de elevi care au ambii sau doar unul din părinți emigranți. În total au participat la cercetare 2.037 de elevi și 200 de reprezentanți (în principal directori, în unele situații directori adjuncți sau secretare) din tot atâtea școli.

Principalele caracteristici metodologice ale studiului sunt următoarele:

- Volum eșantion: 2.037 elevi din clasele V-VIII, dintre care 1.600 eșantion reprezentativ național pentru elevii de gimnaziu și 437 eșantion suplimentar de elevi ai căror părinți (unul sau amândoi) sunt plecați în străinătate
- Tipul eșantionului: probabilist, stratificat, cu alocare proporțională pe straturi definite de regiune (8 regiuni) și gradul de urbanizare (5 categorii de localități). Unitatea primară de selecție a fost unitatea de învățământ (200 de școli cu clase V-VIII). Selecție suplimentară pe cote a unui subeșantion de 437 de elevi care au unul sau ambii părinți plecați la muncă în străinătate la momentul interviului.
- Eșantionul este reprezentativ pentru populația școlară din clasele V-VIII.
- Eroare: +/- 2.5%
- Perioada de culegere a datelor: 4-11 iunie 2007
- Culegerea datelor a fost realizată prin metoda "extemporalului" (chestionarele au fost completate de către elevi).
- Suplimentar, au fost completate fișe ale școlii cu date statistice relevante de către cei 200 de directori ai școlilor incluse în eșantion.

Culegerea și introducerea datelor au fost asigurate de **The Gallup Organization România**. Instrumentele metodologice (eșantion și chestionar) și raportul au fost realizate de echipa proiectului: Georgiana Toth, Georgiana Păun, Alexandru Toth, Ovidiu Voicu (manager programe FSR), Mihaela Ștefănescu (coordonator programe FSR).

Prezentul studiu cuprinde analiza preliminară a datelor de sondaj. În perioada septembrie și octombrie sunt culese datele calitative menționate mai sus (interviuri la nivel local) și cercetarea comparată internațională. Rezultatul final al proiectului va fi un studiu care va pune accept pe recomandări de politici publice care să faciliteze furnizarea de servicii sociale adecvate copiilor ai căror părinți sunt plecați în străinătate. În continuare sunt prezentate principalele dimensiuni ale analizei, cele mai importante concluzii și recomandări ce se desprind din interpretarea datelor.

1. Dimensiunea fenomenului

La sfârșitul lunii iunie 2007, cifrele oficiale furnizate de Autoritatea Națională pentru Protecția Copilului indicau un număr total de 82.464 copii ai căror părinți sunt plecați în străinătate. Această cifră este mult subdimensionată. Estimările pe datele din acest sondaj relevă o cifră dublă față de statistica oficială, numai la nivelul populației școlare din clasele V-VIII. Astfel, la sfârșitul anului

școlar 2006-2007, atât estimările pe baza declarațiilor copiilor, cât și cele pe baza celor făcute de directorii celor 200 de școli din eșantion arată că 16-18% dintre elevii de gimnaziu aveau cel puțin un părinte plecat la muncă în străinătate, ceea ce în cifre absolute reprezintă circa 170.000 de elevi din cei aproape un milion înscriși în clasele V-VIII. Dintre aceștia aproximativ 35.000 au ambii părinți plecați, 55.000 au doar mama plecată, iar 80.000 au doar tatăl plecat în străinătate. Mai mult, aproximativ trei sferturi dintre elevii de gimnaziu au cel puțin un frate sau o soră (media este de 1,2 la nivelul întregului eșantion), ceea ce face ca cifra copiilor rămași acasă să se dubleze.

Din punct de vedere al răspândirii geografice, datele arată că regiunile cele mai afectate de fenomen sunt vestul țării (Banat, Crișana, Maramureș), unde elevii de gimnaziu care au părinți în străinătate este de 27% din numărul total de elevi și Moldova, unde procentul similar este de 25%. Pe medii rezidențiale la nivel național nu sunt diferențe semnificative în ceea ce privește ponderea copiilor cu părinți migranți, însă există astfel de diferențe în interiorul unora dintre regiuni. Astfel, în Banat-Crișana-Maramureș și în Oltenia ponderea copiilor rămași acasă care au părinți migranți este mai mare în mediul urban decât în rural.

2. Durata absenței părinților și îngrijirea copiilor rămași acasă

Categoria cea mai numeroasă de părinți migranți care lipsesc de lângă copiii lor sunt tații. Studiul indică faptul că sunt aproximativ 115.000 elevi de gimnaziu al căror tată se află în străinătate. Dintre aceștia, 21% trăiesc fără tatăl lor de o perioadă cuprinsă între 2 și 4 ani, iar 28% chiar de mai mult de 4 ani. În marea majoritate a cazurilor în care doar tatăl este plecat (94%), copii rămași în țară se află în grija mamelor.

În ceea ce privește mamele, 15% dintre copii trăiesc în absența acestora de mai bine de 4 ani, iar 21% de o perioadă între 2 și 4 ani. Jumătate din mamele acestor copii lipsesc de lângă copilul lor de cel mult un an. Pentru elevii a căror mamă este plecată familia extinsă este un sprijin important. Doar 58% dintre ei locuiesc cu tatăl lor.

Datele arată că în cazul copiilor care au ambii părinți plecați din țară, 34% trăiesc fără părinți de cel puțin doi ani, iar 54% de mai puțin de un an. Acest lucru înseamnă că în grupa de vârstă 10-14 ani, la nivel național aproximativ 12.000 de copii trăiesc de cel puțin doi ani în absența ambilor părinți, și aproape 19.000 se află în aceeași situație de un an. 65% dintre acești elevi se află în grija bunicilor, 24% sunt îngrijiți de mătuși sau unchi, iar restul de 11% de alte persoane.

3. Efecte pozitive și efecte negative

Principalele efecte pozitive sunt legate de bunăstarea elevilor ai căror părinți sunt plecați în străinătate. În cele mai multe dintre cazuri migrația părinților determină o creștere a nivelului de trai al copilului rămas acasă. Așa cum au arătat și alte studii, veniturile din străinătate sunt folosite în mare parte la îmbunătățirea condițiilor de locuire și la înzestrarea cu bunuri de folosință îndelungată. Se remarcă de exemplu faptul că în cazul copiilor cu părinți plecați în prezent, procentul celor care au telefon mobil este mai mare decât în cazul copiilor fără părinți plecați (telefonul mobil pare să se fi transformat într-un bun de strictă necesitate pentru copii – la nivel național 75% dintre elevii de gimnaziu au propriul lor telefon mobil). Computerele și consolele de jocuri video sunt mai frecvente în gospodăriile de migranți decât în celelalte. Și alte bunuri personale pe care le-am putea considera specifice vârstei (bicicletă, mp3 player sau Ipod, role) sunt deținute într-o pondere mai mare de copiii de migranți în comparație cu ceilalți.

Dincolo de bunăstarea materială, copiii de migranți, în special cei cu ambii părinți plecați, tind într-o pondere mai mare să aibă experiența unor călătorii în străinătate comparativ cu ceilalți copii. 34% dintre copiii cu ambii părinți migranți au călătorit în străinătate, spre deosebire de doar 14% dintre copiii de non-migranți. 20% dintre copiii cu ambii părinți plecați și-au petrecut vacanța de vară din 2006 în străinătate la părinții lor.

Între efectele negative este interesant de remarcat faptul că plecarea unuia dintre părinți determină în unele cazuri o deteriorare a relației copilului cu părintele rămas acasă. Astfel, în cazul celor cu tatăl plecat în străinătate, ponderea copiilor care nu au o relație foarte bună cu mama lor este mai mare, decât în celelalte cazuri. Același lucru se poate observa și mai pregnant în cazul relației dintre copil și tată în condițiile în care mama este plecată din țară.

Familia reprezintă principala sursă de sprijin pentru copii atunci când se confruntă cu o problemă, în special dacă respectiva problemă este legată de școală. În cazul copiilor cu părinți migranți ponderea celor care afirmă că nu apelează la nimeni pentru a-i ajuta în probleme legate de școală este semnificativ mai mare decât în cazul copiilor fără părinți migranți.

Alte efecte negative se întâlnesc la nivel psihologic. Datele de anchetă confirmă existența unei asocieri semnificative între absența ambilor părinți sau doar a mamei și frecvența simptomelor de deprimare la copii. Este îmbucurător faptul că nu apare o corelație între lipsa părinților și înrăutățirea stării de sănătate a copiilor.

În ce privește abuzurile verbale, umilințele, amenințările, agresiunile fizice sau neglijența, diferențele dintre cei cu părinți plecați și cei cu părinți non-migranți nu sunt semnificative. Totuși, cercetarea indică importante semnale de alarmă privind situația generală a copiilor din România din această perspectivă, lucruri ce trebuie menționate: aproape jumătate dintre elevii de gimnaziu au fost supuși frecvent la abuzuri verbale (spre exemplu, înjurături), aproximativ 35% s-au aflat frecvent în situații în care s-au simțit umiliți, 20% au fost adesea amenințați și 15% au fost agresați fizic.

Diferențele între copiii de migranți și cei de non-migranți sunt relativ mici în ce privește comportamentele deviante, totuși plecarea părinților reprezintă un factor de risc. Consumul de substanțe interzise minorilor (tutun, alcool) are o incidență puțin mai mare în rândul elevilor de gimnaziu care au ambii părinți plecați sau doar mama plecată la muncă în străinătate. Ponderea copiilor care au avut cel puțin o dată probleme cu poliția este ușor mai mare în rândul celor care au părinți migranți față de ceilalți (15-16% față de 10%). Comportamentul de la școală al copiilor ai căror părinți sunt plecați i-au determinat pe profesori să atragă atenția familiei mai frecvent decât în cazul copiilor cu părinții în țară.

Copii ai căror părinți sunt plecați la muncă în străinătate au un profil asemănător cu cei ce trăiesc în familii monoparentale ca urmare a despărțirii părinților sau a decesului unuia dintre ei. Acest lucru arată că, deși plecarea la muncă este temporară, efectele asupra copiilor pot fi similare cu cele ale unei despărțiri pe termen lung sau definitive.

4. Rolul școlii și procesul educațional

În afară de rolul său tradițional, școala este un element important în oferirea de servicii sociale elevilor, chiar dacă de multe ori acest lucru se întâmplă mai mult tacit decât explicit. Rolul școlii este cu atât mai relevant în cazul celor ai căror părinți (unul sau amândoi) sunt plecați în străinătate. Cu toate acestea, în multe școli lipsesc două instrumente esențiale: colaborarea cu sistemul de asistență socială și psihologul școlar. Astfel, în doar 38% din școlile generale din România există un psiholog care să ofere consiliere elevilor. Mai mult, psihologii sunt prezenți mai ales în orașele mari, pentru că în 86% dintre școlile din mediul rural și în jumătate dintre cele din orașe medii și mici această poziție nu este ocupată. Un aspect pozitiv este că acolo unde această colaborare există, directorii școlilor spun că au o colaborare „mai degrabă bună” (40% din cazuri) și foarte bună (31%) cu serviciul de asistență socială din primărie. Doar 7% spun că este „mai degrabă proastă” și 1% „foarte proastă”, dar lucrul îngrijorător este că în 21% din cazuri responsabilii școlii spun că „nu există nici

un fel de colaborare”. Din nou situația este mai grea în mediul rural, unde 31% dintre școli nu colaborează cu asistenții sociali.

În cazul copiilor ai căror părinți se află plecați la muncă în străinătate crește riscul de a se înregistra situații ce pot conduce la probleme legate de procesul de educație: copii care vin cu mai mică plăcere la școală, au rezultate mai slabe, acumulează mai multe absențe, au mai des nota scăzută la purtare și corigențe. Strict statistic, numărul celor ce ajung în astfel de situații nu este atât de mare încât să vorbim de un fenomen la scară națională, dar este clar că sunt necesare măsuri care să preîntâmpine acest risc.

Plecarea unuia dintre părinți la muncă în străinătate are o influență pozitivă asupra perspectivelor concrete ale copiilor și în mai mare măsură ei cred că după terminarea clasei a opta vor continua studiile și mai ales că acestea vor fi la liceu. Cel mai probabil acest lucru se datorează creșterii veniturilor și contactului cu alte modele culturale, ceea ce conduce la o valorizare mai mare a educației. La nivelul dorințelor, constatăm însă că unii dintre elevi ar vrea mai degrabă să se alăture părinților în străinătate. Tentația plecării în străinătate, mai ales dacă acolo se află deja un părinte sau măcar o rudă, induce un risc de întrerupere a studiilor după încheierea ciclului gimnazial, risc la care sunt expuși mai ales băieții cu rezultate mai slabe la învățătură, provenind din familii cu venituri mai mici și capital educațional mai puțin, locuind în principal în zona rurală, în orașe mici sau orașe foarte mari.

6. Timp liber și valori

Datele arată că nu există diferențe mari între modul în care își petrec timpul liber copiii ai căror părinți sunt plecați în străinătate. Copiii obișnuiesc să își petreacă timpul liber împreună (se joacă împreună, ascultă aceeași muzică, se îmbracă la fel) și prin urmare nu este neobișnuit să observăm că ei au aceleași ocupații sau aceleași modele în viață. Trebuie luat în calcul că lipsa diferențelor între copii poate apărea și din faptul că ei tind să dea răspunsurile „corecte”, dezirabile.

Copiii petrec foarte mult timp în fața televizorului, lucru care le influențează valorile, ei își aleg ca modele în viață cântăreți sau actori, persoane publice și ajung să valorizeze aspectul fizic și felul în care se îmbracă mai mult decât educația sau inteligența. Din răspunsurile copiilor se observă și că ei pun familia pe primul loc, atât ca modele în viață, cât și ca importanță în viața lor. Prin urmare, este de așteptat ca în absența părinților să apară efecte negative de ordin psihologic sau comportamental în rândul acestor copii.

7. Câteva recomandări

Analiza preliminară a datelor permite în primul rând o evaluare a situației existente. Cercetarea calitativă și analiza comparativă vor conduce la principalele recomandări de politici publice în domeniu. Totuși, se impun încă de pe acum câteva recomandări privind acțiuni relativ urgente ale autorităților competente în domeniu:

- În general, dar și cu aplicare pentru a limita efectele negative ale migrației, este necesară elaborarea și implementarea unor politici publice coerente prin care să fie identificați și monitorizați copiii aflați în situație de risc, concomitent cu mărirea capacității rețelei de asistenți sociali la nivel local. Copii ai căror părinți sunt plecați în străinătate trebuie considerați în situație de risc.
- Un element important al noilor politici ar trebui să fie întărirea legăturii între școală și sistemul de asistență socială prin definirea unor proceduri eficiente de transfer a informațiilor de la învățători, diriginți și psihologi școlari către asistenți sociali și în sens invers. Este important să fie găsite soluții pentru rezolvarea crizei de psihologi școlari din școlile românești, mai ales din cele din mediul rural.
- Plecând de la relațiile comunitare deja constituite în jurul școlii și de la practica curentă, nu trebuie neglijată construirea unui set de servicii sociale – plecând de la rolul școlii în comunitate – ce pot fi oferite copiilor ai căror părinți sunt plecați temporar în străinătate. Acestea ar trebui să includă consiliere specială, ajutor în procesul de învățare, condiții de petrecere a timpului liber în activități organizate în comun cu alți copii, vizite la domiciliu. Toate activitățile suplimentare în care sunt implicați profesorii trebuie plătite suplimentar.

Câți copii au părinți migranți?

Georgiana și Alexandru Toth

Unul din obiectivele principale ale acestui studiu a fost acela de a estima numărul de elevi din ciclul gimnazial rămași în țară care au cel puțin un părinte plecat la muncă în străinătate. Sursele oficiale de statistici despre migrație sunt relativ puține și în cele mai multe cazuri subestimează amploarea fenomenului migrației internaționale pentru muncă și, în consecință, și numărul de copii afectați de acest fenomen. Spre exemplu, *Autoritatea Națională pentru Protecția Drepturilor Copilului*, care este instituția responsabilă prin lege de monitorizarea cazurilor de copii "singuri acasă", a dat publicității o situație statistică conform căreia, la 30 iunie 2007, numărul total de copii ai căror părinți sunt plecați în străinătate este de 82.464 de copii (0-18 ani), provenind din 56.202 de familii. Estimările pe datele din acest sondaj Gallup relevă o cifră dublă față de statistica oficială doar la nivelul populației școlare din clasele V-VIII. Astfel, la sfârșitul anului școlar 2006-2007, atât estimările pe baza declarațiilor copiilor, cât și cele pe baza celor făcute de directorii celor 200 de școli din eșantion arată că 16-18% dintre elevii de gimnaziu aveau cel puțin un părinte plecat la muncă în străinătate, ceea ce în cifre absolute reprezintă circa 170.000 de elevi din cei aproape 1 milion înscriși în clasele V-VIII. Dintre aceștia, aproximativ 35.000 au ambii părinți plecați, 55.000 au doar mama plecată, iar 80.000 au doar tatăl plecat în străinătate.

Referindu-ne doar la populația de elevi cu părinți plecați, cei mai mulți, aproape jumătate, au doar tatăl plecat, iar aproape o treime au doar mama plecată. Restul, circa 22%, au rămas în țară fără nici unul dintre părinți. Pe lângă cei 18% elevi care aveau la momentul sondajului părinți plecați la muncă în străinătate, alți 16% au avut în trecut părinți plecați, dar care acum sunt prezenți în țară. Dacă luăm în considerare faptul că 70-75% dintre elevii de gimnaziu cu părinți plecați au cel puțin un frate/o soră (numărul mediu de frați/surori este de 1,2), numărul copiilor rămași "singuri acasă" practic se dublează.

O estimare bazată pe datele obținute de la directorii școlilor din eșantionul acestei cercetări indică cel puțin 20.000 de copii care au plecat în ultimii doi ani să-și continue studiile în țara în care lucrează părinții lor.

În mod evident, copiii cu părinți migranți sunt în prezent o categorie foarte numeroasă. Sunt aceștia însă distribuiți uniform pe întreg teritoriul țării, indiferent de regiune sau mediu rezidențial? Datele de sondaj relevă faptul că ponderea copiilor cu părinți migranți este mai mare în zona de vest a țării (Banat și Crișana, Maramureș) și în Moldova. 27%, respectiv 25% din elevii de gimnaziu

din aceste două regiuni au părinți plecați în străinătate. În zona de vest, cei mai mulți dintre copiii rămași acasă au doar tatăl plecat, în timp ce în Moldova ponderea copiilor cu tatăl plecat este relativ egală cu cea a celor cu mama plecată. Pe medii rezidențiale la nivel național nu sunt diferențe semnificative în ceea ce privește ponderea copiilor cu părinți migranți, însă există astfel de diferențe în interiorul regiunilor. Astfel, în Banat-Crișana-Maramureș și în Oltenia, ponderea copiilor rămași acasă care au părinți migranți este mai mare în mediul urban decât în rural.

De cât timp și unde sunt plecați părinții?

Situațiile individuale ale copiilor cu părinți migranți sunt extrem de diverse și cu greu pot fi categorizate. Cu siguranță un factor important pentru efectele migrației părinților asupra copiilor rămași acasă este reprezentat de durata de când copiii au rămas acasă fără unul sau ambii părinți. Analiza acestor durate relevă un *pattern* specific migrației pentru muncă din România: în cele mai multe cazuri, bărbații/tații au plecat primii, iar ulterior au plecat și femeile/mamele.

Tații, categoria cea mai numeroasă de părinți migranți lipsesc de lângă copiii lor, în cele mai multe din cazuri, de mai bine de doi ani: 21% dintre copiii ai căror tați sunt plecați în străinătate trăiesc fără aceștia de o perioadă între 2 și 4 ani, iar 28% dintre copii au tați plecați de mai bine de 4 ani din țară. În ceea ce privește mamele, 15% dintre copii trăiesc în absența acestora de mai bine de 4 ani, iar 21% de o perioadă între 2 și 4 ani. Jumătate din mamele acestor copii lipsesc de lângă copilul lor de cel mult un an.

Există, pe de altă parte, și categoria copiilor cu ambii părinți plecați în străinătate. 34% dintre acești copii au ambii părinți plecați de cel puțin 2 ani, în timp ce puțin peste jumătate dintre aceștia (54%) au ambii părinți plecați de cel mult un an.

Cei mai mulți părinți migranți sunt în Italia: 55% dintre mamele migrante ale copiilor anchetați și 40% dintre tați. Spania este a doua destinație a părinților migranți, aproximativ 25% dintre copii având părinții plecați în această țară. Se remarcă faptul că tații, într-o proporție mai mare decât mamele, lucrează în țări din afara principalelor destinații pentru emigranții români.

Principalele domenii în care lucrează părinții migranți sunt construcțiile în cazul taților și serviciile de menaj sau îngrijire de persoane în cazul mameleor. În jur de 55% dintre părinții migranți lucrează într-unul din aceste domenii. Circa 13-14% dintre părinții plecați în străinătate lucrează în agricultură. Un alt domeniu în care sunt ocupate o pondere semnificativă de mame migrante este cel al turismului și alimentației publice: 18% dintre mame lucrează în hoteluri sau restaurante.

Cu cine stau copiii rămași în țară?

Aceeași clasificare a copiilor în funcție de părintele plecat în străinătate definește destul de clar și aranjamentele familiale menite să asigure continuitatea funcționalității familiei:

1. **copii doar cu tatăl plecat** – marea majoritate a acestora rămân în grija mamelor lor (94% din cazuri)
2. **copii doar cu mama plecată** – în 58% din cazuri aceștia locuiesc cu tatăl lor, însă, în 45% din aceste cazuri, în gospodăria în care trăiesc acești copii sunt prezente și bunicile acestora.
3. **copii cu ambii părinți plecați** – aceștia sunt în 65% din cazuri în grija bunicilor, iar în 24% din cazuri copiii locuiesc împreună cu mătuși/unchi.

Datele, pe de o parte relevă caracterul relativ tradițional al definirii rolurilor de gen în familie (tații sunt cei care câștigă bani/mamele au grijă de copii), iar, pe de altă parte, relevă importanța familiei extinse în decizia de a pleca la muncă în străinătate în condițiile existenței unor copii care rămân în țară.

Divorțul – consecință a migrației sau migrația ca soluție de supraviețuire după divorț?

Ancheta în rândul elevilor din ciclul gimnazial indică existența unor relații între divorț și migrație. Putem lansa două ipoteze, care însă nu pot fi validate prin datele de care dispunem la acest moment:

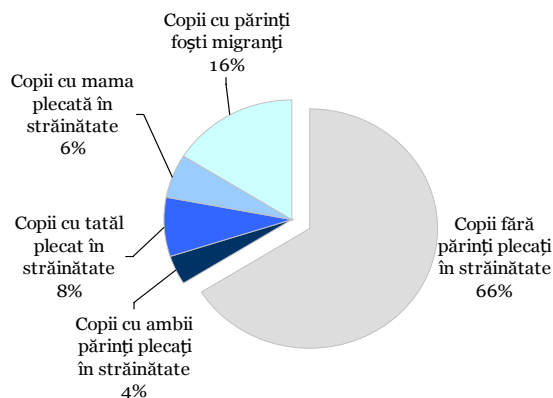
1. plecarea unuia dintre parteneri la muncă în străinătate se asociază unui risc crescut de apariție a divorțului
2. plecarea unuia dintre părinți în străinătate este o soluție de rezolvare a conflictelor și problemelor economice apărute în familie în urma unui divorț.

Ce ne arată datele? În primul rând se remarcă faptul că ponderea copiilor cu părinți divorțați este mai mare în cazul celor care au ambii părinți plecați sau doar mama plecată în străinătate, comparativ cu cei fără părinți migranți sau cu părinți foști migranți sau doar cu tatăl plecat. În 20% dintre cazurile de copii cu ambii părinți plecați, aceștia sunt și divorțați, iar în 37% din cazurile de copii doar cu mamele plecate avem de-a face cu cupluri divorțate, în timp ce, pentru celelalte categorii de copii, rata de divorț a părinților este în jur de 10-12%. Rata mare a divorțurilor în rândul mamelor migrante ne conduce spre cea de-a doua ipoteză formulată mai sus. Este destul de probabil ca, odată ce survine divorțul între părinți, rolul economic să cadă în primul rând pe umerii mamelor. Acestea găsesc în plecarea la muncă în străinătate soluția optimă de a surmonta dificultățile economice în condițiile în care se poate baza pe sprijinul familiei extinse în creșterea copiilor. Date de natură calitativă din alte cercetări de teren vin să susțină o asemenea ipoteză. De asemenea, răspunsurile copiilor cu mama

Efectele migrației: copiii rămași acasă

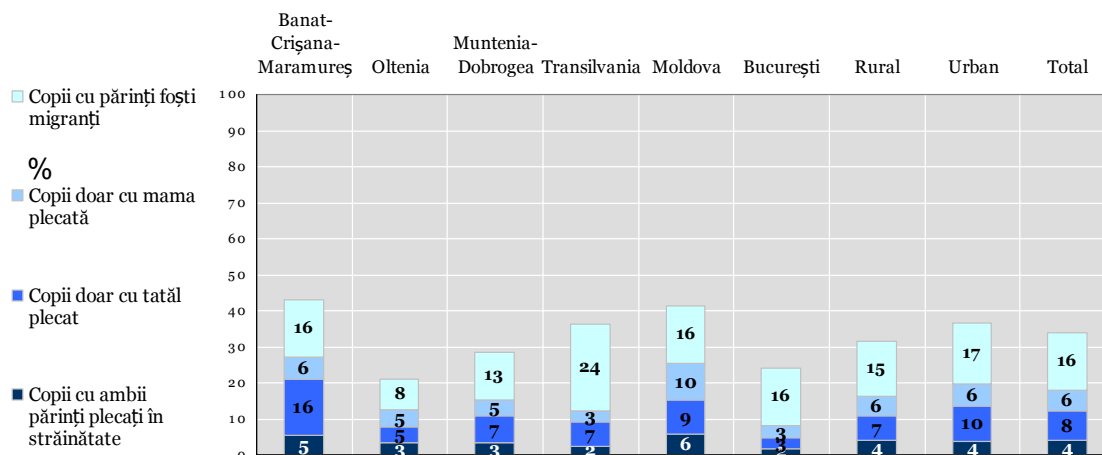
plecată în străinătate la întrebarea <<cât de bine se înțeleg părinții tăi?>> indică existența într-o pondere mai mare a unor situații conflictuale în aceste familii.

Amploarea fenomenului “Singur acasă” în rândul elevilor de gimnaziu

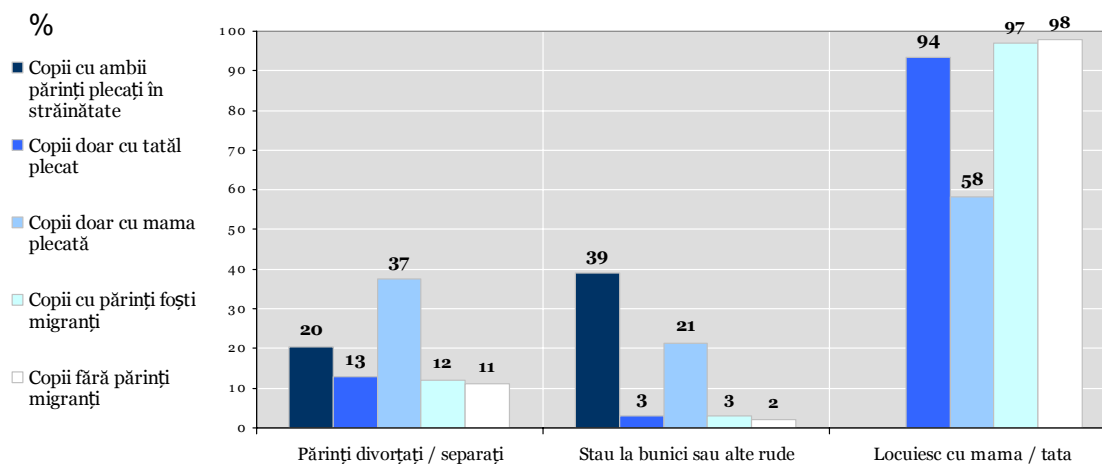
Elevi din ciclul gimnazial "singuri acasă"	Estimare
Cu ambii părinți plecați	~35.000
Doar cu tatăl plecat	~80.000
Doar cu mama plecată	~55.000
TOTAL	~170.000

Amploarea fenomenului “Singur acasă” pe regiuni și medii rezidențiale

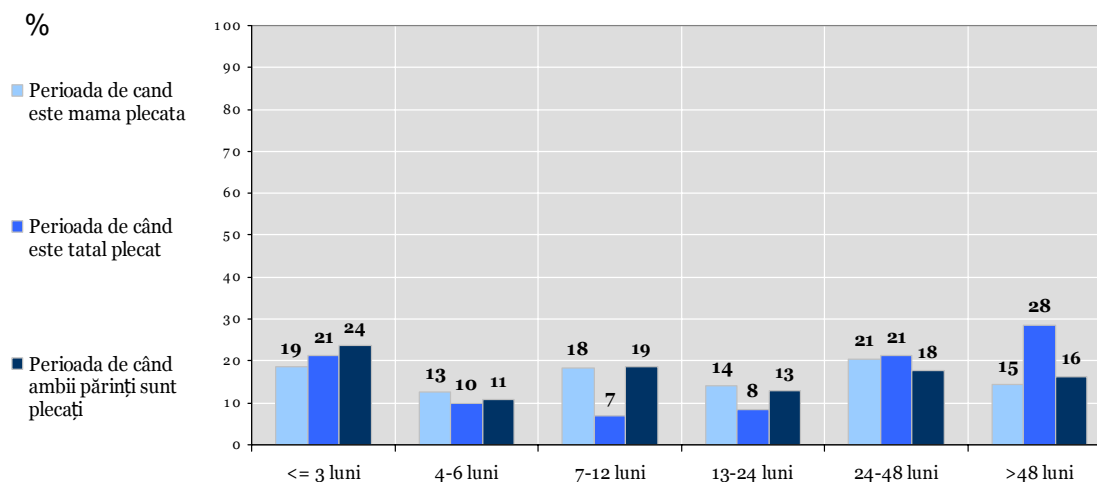

Efectele migrației: copiii rămași acasă

Caracteristici familiale ale copiilor cu părinți migranți

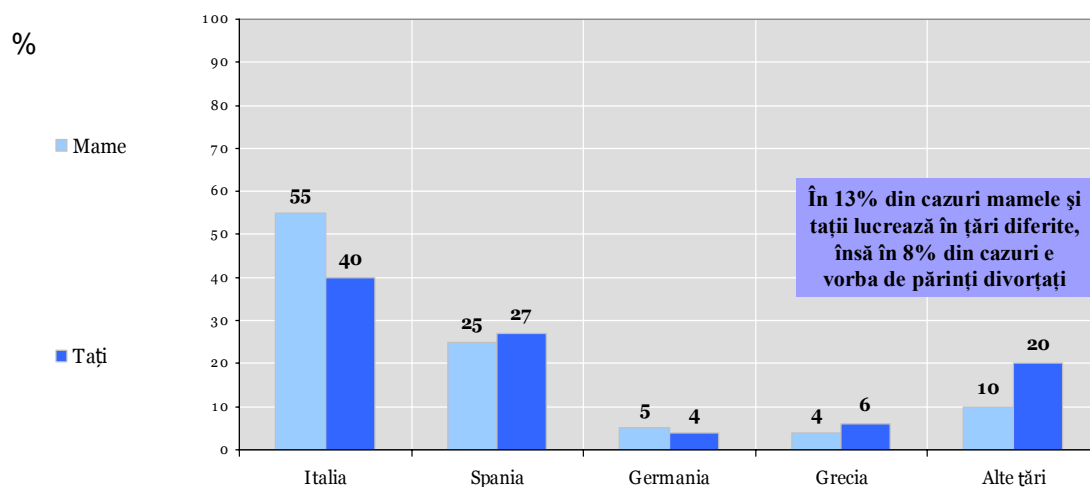

Distribuția copiilor în funcție de durata de când sunt plecați părinții

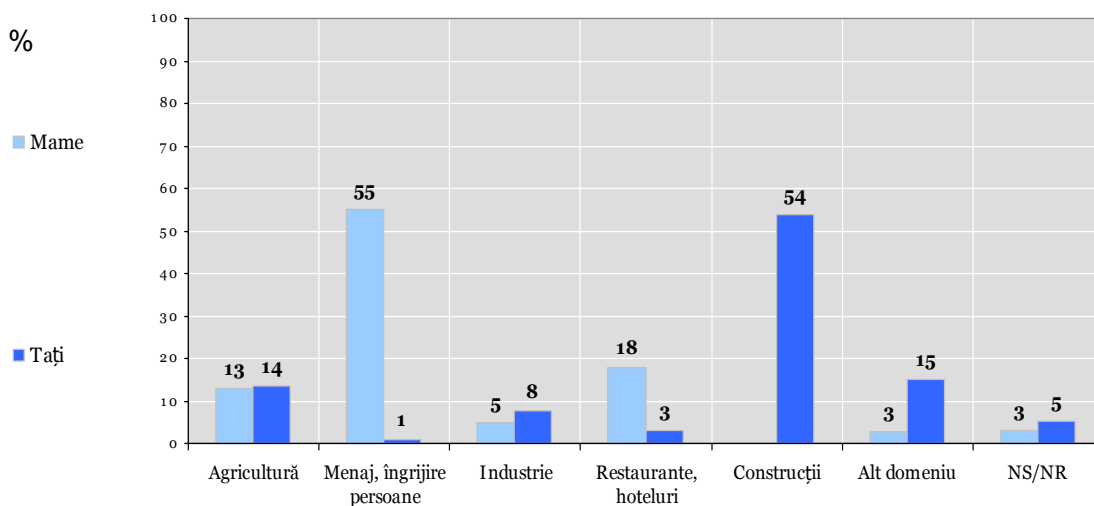

Efectele migrației: copiii rămași acasă

Țările de destinație ale părinților cu copii rămași în țară

Domenii în care lucrează părinții în străinătate

Păstrarea legăturii dintre copii și părinții migranți

Frecvența vizitelor părinților migranți în țară este determinată, în bună parte, de perioada pe care aceștia o petrec în străinătate. Cu cât sunt de mai mult timp plecați, cu atât este mai probabil ca ei să fie mai bine integrați pe piața forței

de muncă din țara de destinație și, în consecință, își pot permite vizite mai frecvente în țară. Părinții plecați de mai puțin de un an este mai probabil să nu fi venit niciodată în vizită în țară decât cei plecați de mai mult de un an. În același timp, datele sugerează și faptul că mamele, din cauza situației lor de pe piața forței de muncă din țara de destinație, sunt într-o mai mare măsură împiedicate să vină frecvent în țară, comparativ cu tații. 27% dintre copiii cu tați plecați de mai bine de un an au primit cel puțin 5 vizite ale acestora, în timp ce doar 17% dintre copiii cu mame plecate de mai mult de un an s-au bucurat de vizite la fel de frecvente din partea acestora. În general, mamele plecate de mai mult de un an au venit în vizită în țară de cel mult trei ori (59% din cazuri), în timp ce tații au făcut mai multe vizite (41% au venit de cel puțin trei ori de când sunt plecați).

În lipsa unor vizite frecvente, mijloacele de comunicare sunt principala modalitate de păstrare a legăturii dintre copiii rămași în țară și părinții din străinătate. 92% din copiii cu ambii părinți plecați, respectiv 82-83% dintre cei cu un singur părinte plecat, vorbesc măcar săptămânal la telefon cu aceștia. Internetul este mult mai puțin folosit pentru comunicarea părinți-copii: doar în 10-15% din cazuri copii comunică prin email sau programe de tip Messenger cu părinți lor aflați în străinătate.

Principalele subiecte de discuție dintre copii și părinții lor migranți țin de rezultatele școlare, relațiile intrafamiliale și diverse dorințe ale copiilor. Ponderile subiectelor discutate variază semnificativ în funcție de genul părintelui plecat. Copii discută într-o mai mică măsură cu tații lor migranți despre modul în care se înțeleg cu cei care au rămas să aibă grijă de ei acasă sau despre problemele cu care se confruntă. Datele de sondaj relevă de asemenea că în multe dintre cazuri (40-50%) sunt evitate discuțiile despre sentimentele copiilor.

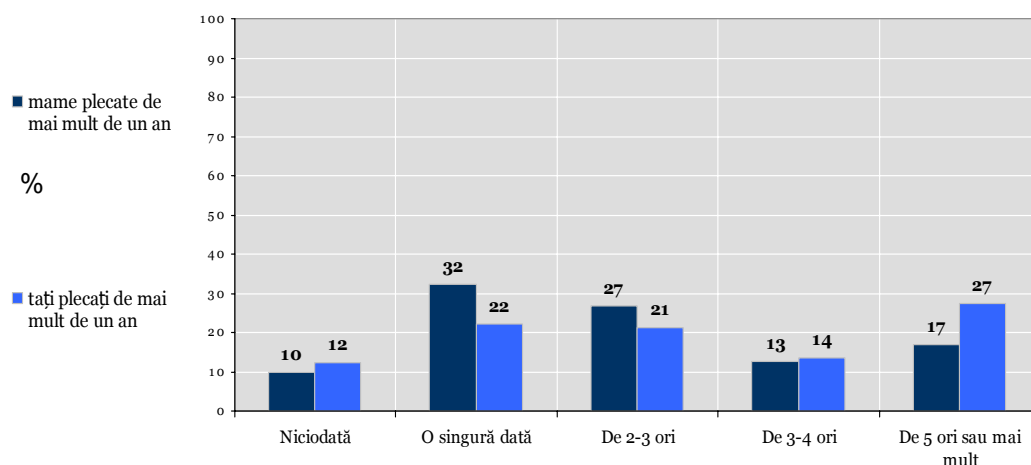
Relațiile copiilor cu membri familiei

Principala persoană din viața unui copil este în cele mai multe cazuri mama. Peste 50% dintre copiii care au participat la sondaj au menționat mama ca membru al familiei de care se simt cel mai apropiat. Plecarea ambilor părinți sau a doar a mamei conduce într-un număr relativ important de cazuri (circa 10%) ca atașamentul copilului să fie centrat pe bunica care rămâne să aibă grijă de el.

În majoritatea cazurilor (peste 70%), copiii descriu relația cu părinții lor ca fiind foarte bună. Este interesant de remarcat faptul că plecarea unuia dintre părinți determină în unele cazuri o deteriorare a relației copilului cu părintele rămas acasă. Astfel, în cazul celor cu tatăl plecat în străinătate, ponderea copiilor care nu au o relație foarte bună cu mama lor este mai mare, decât în celelalte cazuri. Același lucru se poate observa și mai pregnant în cazul relației dintre copil și tată în condițiile în care mama este plecată din țară.

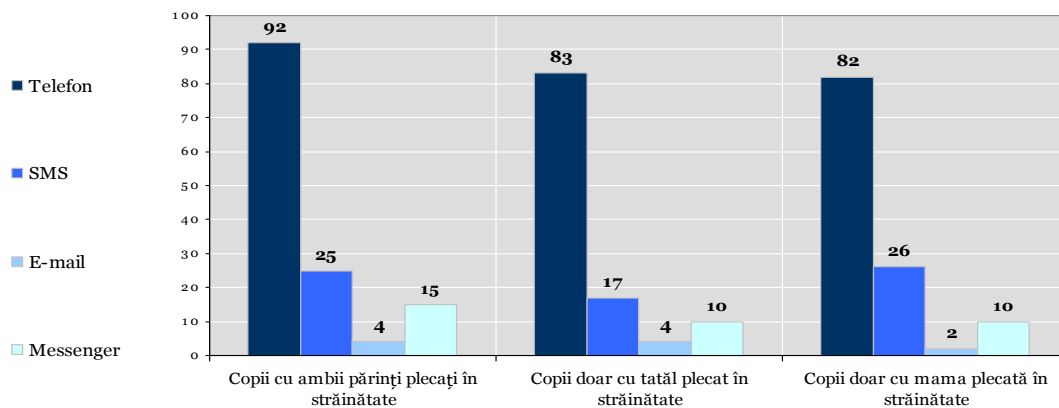
Efectele migrației: copiii rămași acasă

Frecvența vizitelor părinților plecați la muncă în străinătate de mai mult de un an

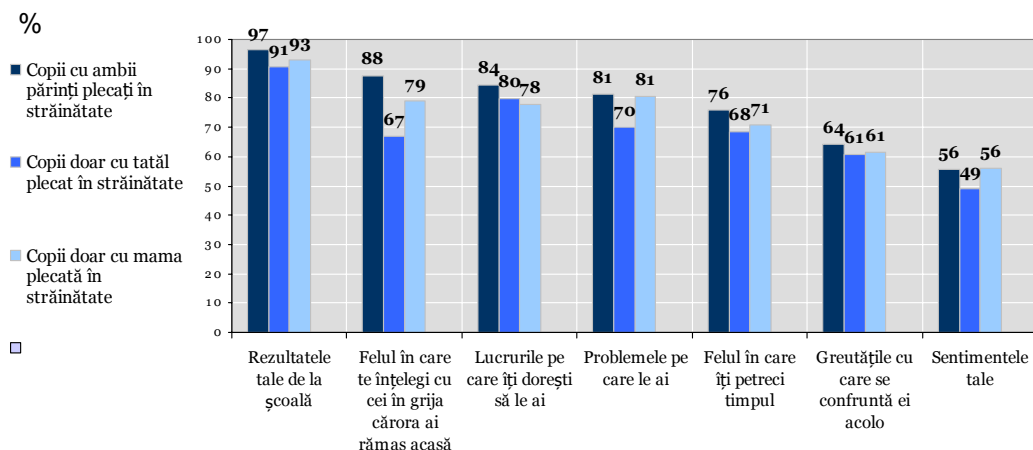
Mijloace de comunicare între copii și părinții plecați în străinătate

% copii care folosesc cel puțin o dată pe săptămână respectivul mijloc pentru a comunica cu părinții din străinătate

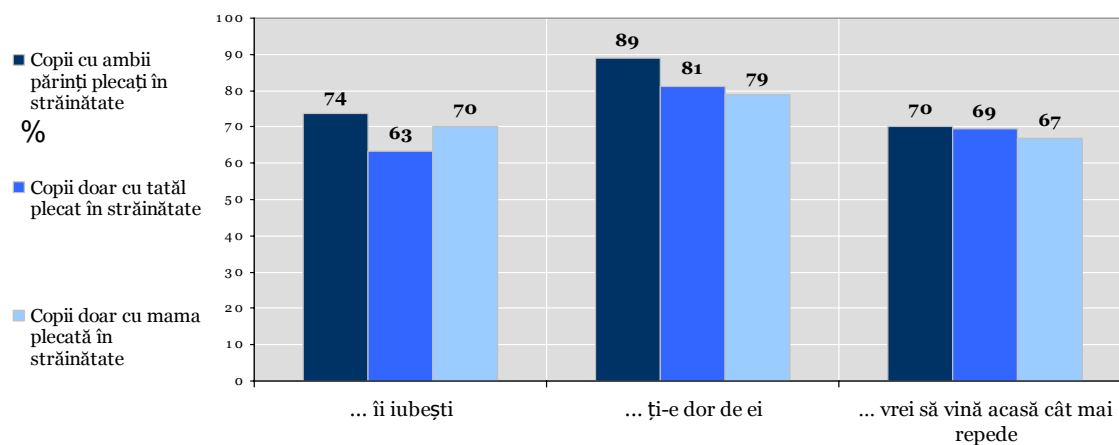

Efectele migrației: copiii rămași acasă

În general discuți cu părinții tăi din străinătate despre următoarele lucruri?
(% Da)

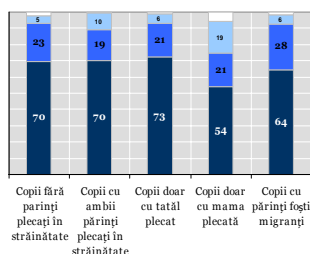
Ultima oară când ai vorbit cu părinții tăi din străinătate, s-a întâmplat să le spui că...?
(% Da)

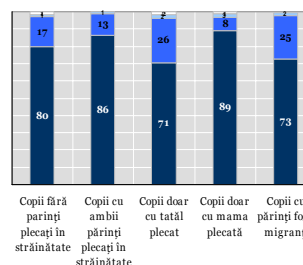
Efectele migrației: copiii rămași acasă

Relații de înțelegere în familie

Cât de bine se înțeleg părinții tăi?

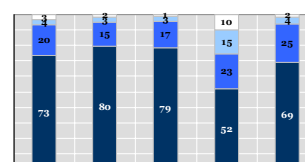

Cât de bine te înțelegi tu cu mama ta?

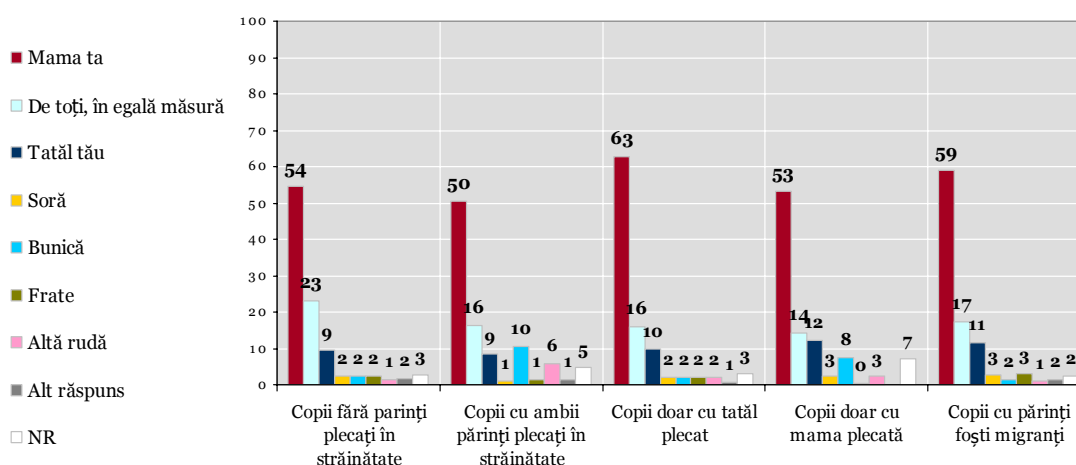

Cât de bine te înțelegi tu cu tatăl tău?

☐ NR
☐ Nu prea bine
☐ Uneori bine, alteori mai puțin bine
☐ Foarte bine

De care dintre membrii familiei tale te simți cel mai apropiat?

Bunăstarea copiilor

În cele mai multe dintre cazuri migrația părinților determină o creștere a nivelului de trai al copilului rămas acasă. Așa cum au arătat și alte studii, veniturile din străinătate sunt folosite în mare parte la îmbunătățirea condițiilor de locuire și la înzestrarea cu bunuri de folosință îndelungată. Cu toate acestea,

datele de sondaj nu relevă discrepanțe foarte mari în ceea ce privește bunăstarea economică între copiii din familii de migranți și cei de non-migranți. Se remarcă, de exemplu, faptul că, în cazul copiilor cu părinți plecați în prezent, procentul celor care au telefon mobil este mai mare decât în cazul copiilor fără părinți plecați (telefonul mobil pare să se fi transformat într-un bun de strictă necesitate pentru copii – la nivel național 75% dintre elevii de gimnaziu au propriul lor telefon mobil). Computerele și consolele de jocuri video sunt mai frecvente în gospodăriile de migranți decât în celelalte. De asemenea, și alte bunuri personale pe care le-am putea considera specifice vârstei (bicicletă, mp3 player sau Ipod, role) sunt deținute într-o pondere mai mare de copiii de migranți, în comparației cu ceilalți.

Ceea ce mai trebuie remarcat în legătură cu bunăstarea materială a copiilor de migranți este legată de situația copiilor care au doar mama plecată în străinătate. În aceste cazuri, nivelul bunăstării tinde să fie mai redus comparativ cu cazurile în care doar tații sau ambii părinți sunt plecați.

Dincolo de bunăstarea materială, copiii de migranți, în special cei cu ambii părinți plecați, tind într-o pondere mai mare să aibă experiența unor călătorii în străinătate, comparativ cu ceilalți copii. 34% dintre copiii cu ambii părinți migranți au călătorit în străinătate, spre deosebire de doar 14% dintre copiii de non-migranți. Cei mai mulți, cum era și de așteptat, au fost în vizită la părinții lor în străinătate. 20% dintre copiii cu ambii părinți plecați și-au petrecut vacanța de vară din 2006 în străinătate la părinții lor.

Am fost, de asemenea, interesați să măsurăm ceea ce s-ar putea chema bunăstarea subiectivă a copiilor, gradul lor de fericire. În sondaj, copiii au fost puși să-și autoevalueze, pe o scală de la 1 la 7, sănătatea, felul în care arată, familia și viața lor pe ansamblu. În baza acestei autoevaluări am construit un indice sintetic al bunăstării subiective. Comparând cele cinci categorii de copii a reieșit faptul că în cazul copiilor care aveau la momentul sondajului ambii părinți în țară nivelul bunăstării subiective era mai ridicat decât în cazul celor care aveau ambii părinți plecați.

Efectele asupra stării de sănătate a copiilor

Unul din efectele absenței părinților migranți pe care l-am testat prin această cercetare este cel asupra sănătății copiilor rămași acasă. Am încercat să aflăm în ce măsură sănătatea fizică, dar și psihică, a copiilor este afectată de plecare părinților la muncă în străinătate.

În ce privește sănătatea fizică, copiii au fost întrebați în legătură cu frecvența îmbolnăvirilor și a câtorva simptome de îmbolnăvire. Astfel, pe ansamblul eșantionului, cele mai frecvente simptome sunt durerile de cap și oboseala, lipsa apetitului. Comparând copiii de migranți cu ceilalți copii, nu au

fost identificate diferențe semnificative care să confirme efectele ipotetice ale absenței părinților asupra sănătății fizice a copiilor. Chiar dacă unele simptome sau îmbolnăviri au fost raportate cu frecvențe relativ mai mari de către copiii cu ambii părinți plecați, comparativ cu ceilalți copiii, nu există un *pattern* consistent al acestor raportări care să confirme o relație între absența părinților și sănătatea fizică a copiilor. Inclusiv analiza pe baza unui indicator sintetic referitor la starea de sănătate a copilului nu a relevat diferențe semnificative între diferitele categorii de copii.

De asemenea, am încercat să măsurăm efectele asupra stării de sănătate și printr-o întrebare referitoare la frecvența absentării de la școală din motive de îmbolnăvire. Procentele variază între 21 și 24% pentru fiecare categorie de copii, însă aceștia nu au lipsit deloc din motive de sănătate. Raportările cu privire la frecvența absentării de la școală din motive de îmbolnăvire nu indică vreo relație de asociere între acestea și faptul că au sau nu au părinți migranți.

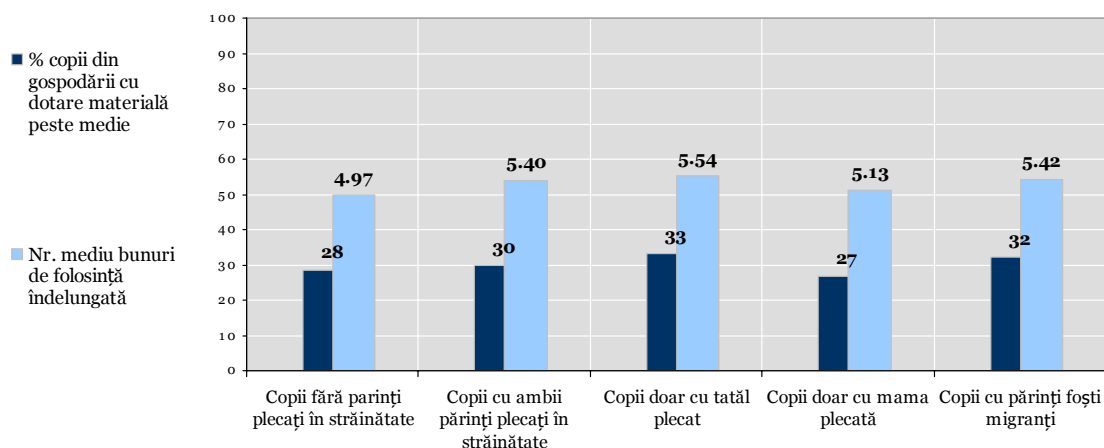
Pe ansamblul eșantionului, datele anchetei relevă o sensibilitate mai ridicată a fetelor în ce privește starea de sănătate, comparativ cu băieții. Analizele comparative între copii de același gen, dar care au sau nu părinți migranți, nu au relevat diferențe semnificative.

Dacă în ce privește sănătatea fizică cercetarea nu a relevat vreun efect al migrației părinților asupra copiilor rămași acasă, lucrurile stau altfel în ceea ce privește sănătatea psihică. În mod consistent, copiii cu ambii părinți plecați sau doar cu mama plecată au raportat în mai mare măsură prezența frecventă a unor sentimente de deprimare. Astfel, 35% dintre copiii cu ambii părinți migranți sau doar cu mamă migrantă au afirmat că în ultima perioadă s-au simțit frecvent singuri, în timp ce doar 20% dintre copiii fără părinți migranți au menționat acest lucru. De asemenea, procente semnificativ mai mari de copii de migranți au menționat faptul că s-au simțit frecvent neglijați, nefericiți sau au simțit că nimeni nu-i iubește. 37% dintre copiii cu ambii părinți plecați au recunoscut că au plâns frecvent, comparativ cu 28% dintre copiii cu părinți non-migranți, iar 40% dintre copiii cu ambii părinți migranți au fost în mod frecvent îngrijorați, comparativ cu doar 30% dintre cei cu părinți în țară.

Concluzionând, datele de anchetă nu confirmă existența unui efect al lipsei părinților din gospodărie asupra stării de sănătate a copiilor rămași acasă, însă confirmă existența unei asocieri semnificative între absența ambilor părinți/doar a mamei și frecvența simptomelor de deprimare la copii.

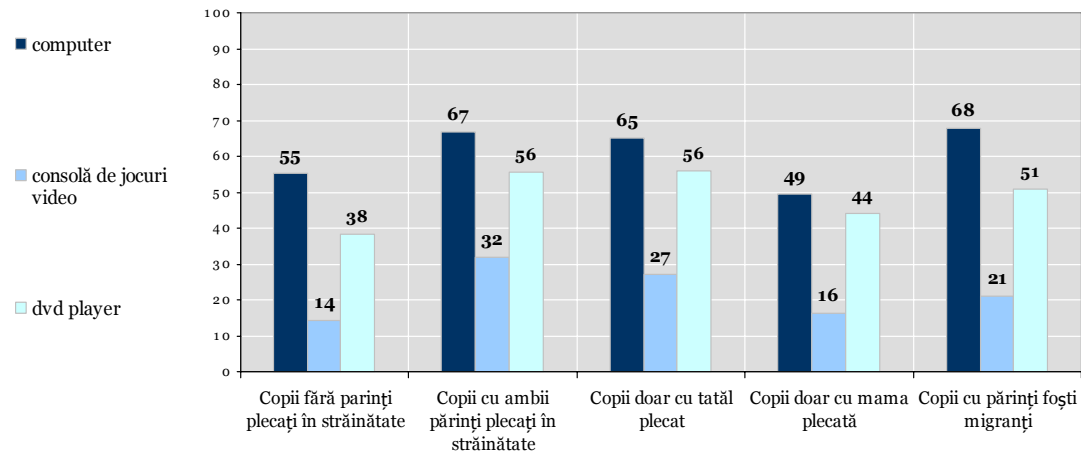
Efectele migrației: copiii rămași acasă

Dotarea gospodăriilor în funcție de experiența migrației

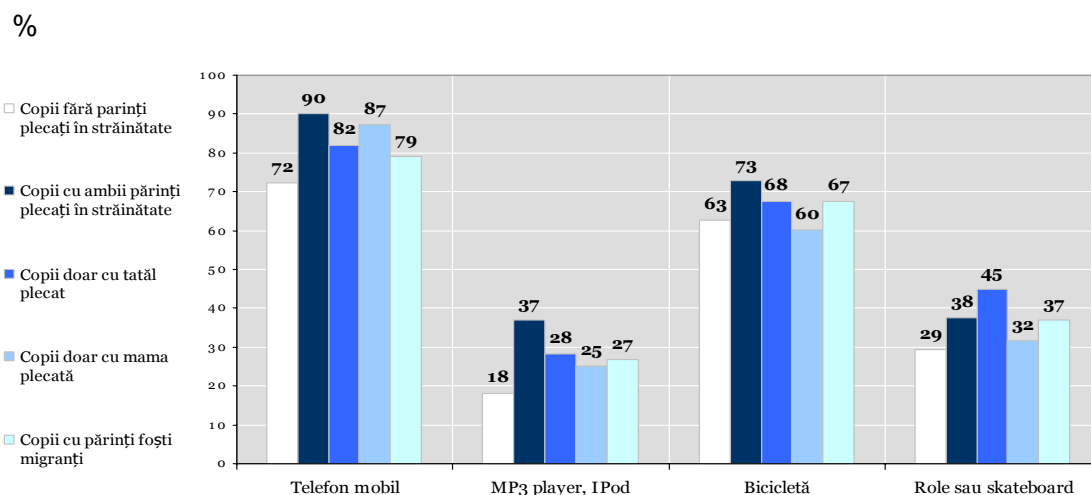
Dotarea gospodăriilor în funcție de experiența migrației

% copii care au acasă

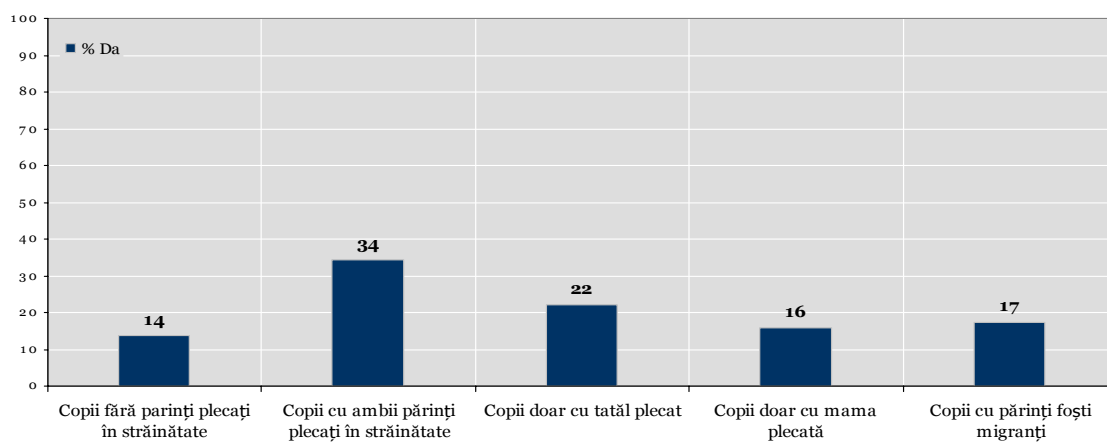
Efectele migrației: copiii rămași acasă

Dotarea copiilor cu bunuri personale specifice vârstei

Experiența copiilor cu călătoriile în străinătate

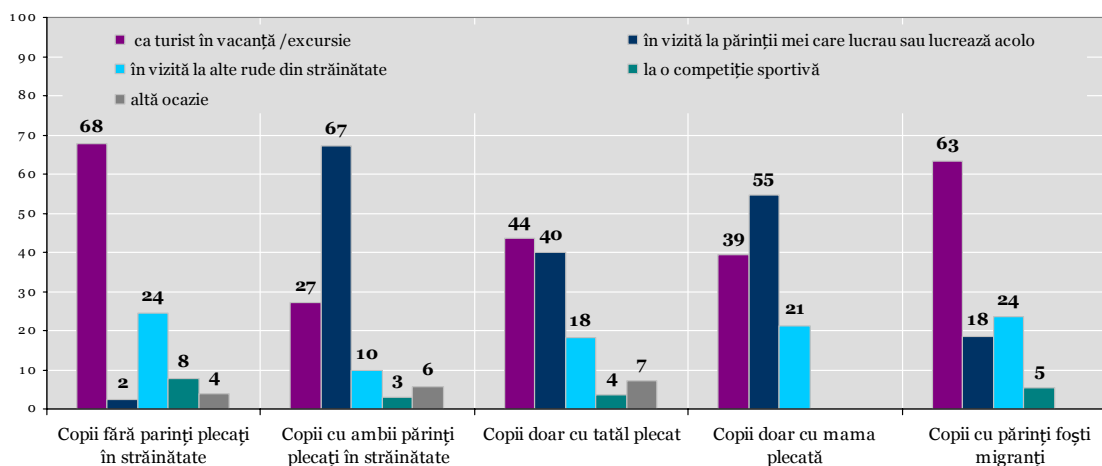
[Ai călătorit vreodată în străinătate?]

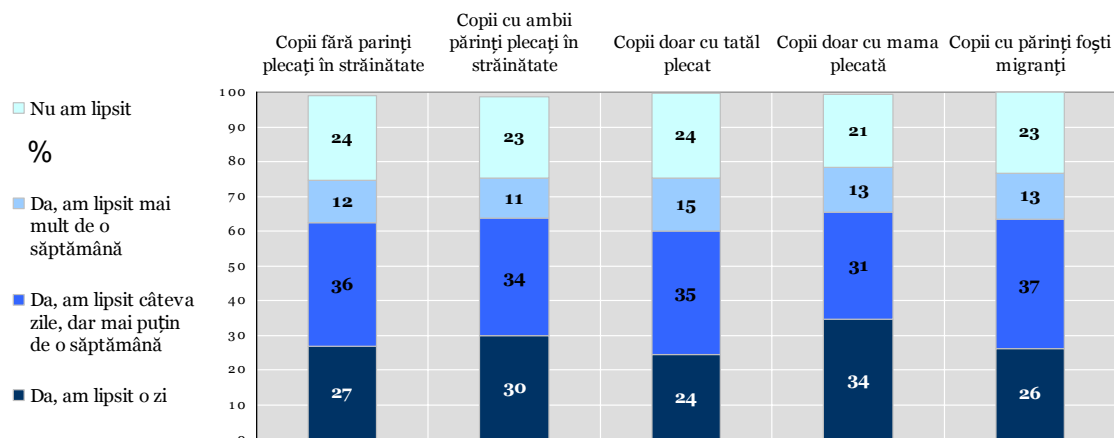
Efectele migrației: copiii rămași acasă

Experiența copiilor cu călătoriile în străinătate

[Cu ce ocazie ai fost într-o altă țară?]

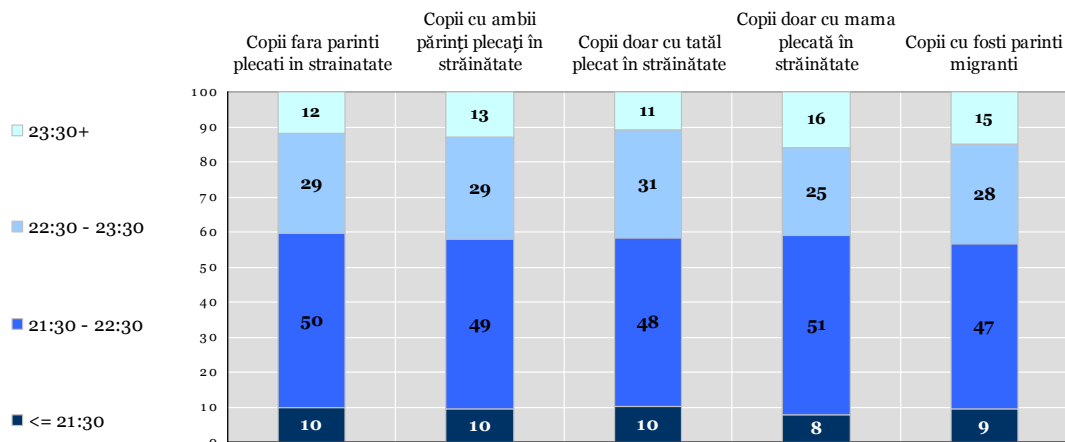
De la începutul anului 2007, ai lipsit vreo zi de la școală din cauză că ai fost bolnav sau nu te-ai simțit bine?

Efectele migrației: copiii rămași acasă

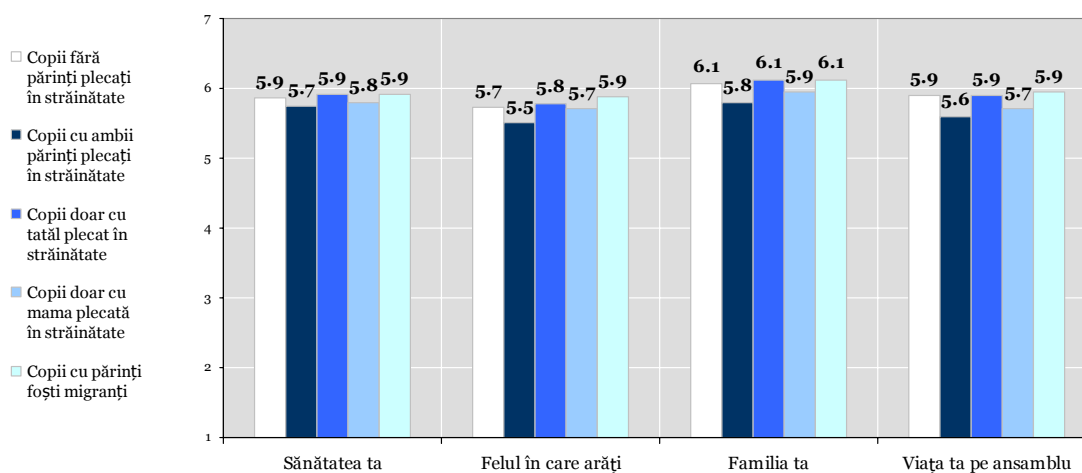
Intervalul orar când merg la culcare

%

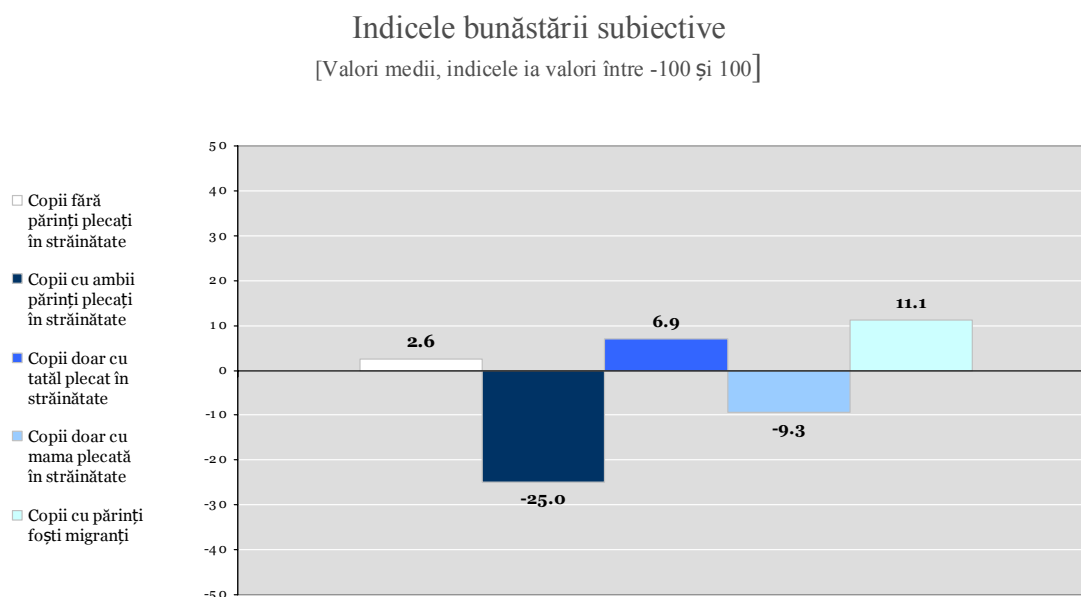

Ce simți despre următoarele lucruri?

[Valori medii, 1 negativ – 7 maxim pozitiv]

Efectele migrației: copiii rămași acasă

Experiența copiilor cu diverse forme de abuzuri

Este absența părinților un factor în măsură să sporească riscul copiilor de a fi supuși unor abuzuri? Aceasta este o altă întrebare la care ne-am propus să răspundem prin această cercetare. Analizele efectuate pe baza declarațiilor copiilor nu susțin însă o asemenea ipoteză. Copiii trăiesc experiențe și diverse forme de abuzuri indiferent dacă au sau nu părinți plecați în străinătate. Diferențele dintre cei cu părinți plecați și cei cu părinți non-migranți nu sunt semnificative în ceea ce privește abuzurile verbale, umilințele, amenințările, agresiunile fizice sau neglijența. Indiferent dacă au părinți migranți sau non-migranți:

- aproape jumătate dintre copiii intervievați au fost supuși în mod frecvent la abuzuri verbale (înjurături)
- circa 35% dintre copii au fost supuși frecvent unor situații în care s-au simțit umiliți
- în jur de 20% dintre copii au fost frecvent amenințați
- 10-15% dintre copii au fost frecvent agresați fizic

Lipsa controlului parental și comportamente deviante

În ce măsură absența temporară a unuia sau ambilor părinți determină o diminuare a controlului asupra copiilor și favorizează apariția unor comportamente deviante la copii? O iau copiii pe căi greșite în timpul în care

părinții lucrează în străinătate? Iată alte întrebări la care am dorit să răspundem prin această cercetare.

Absența părinților nu înseamnă neapărat absența controlului asupra copiilor. Ceilalți membrii adulți ai familiei sau chiar și frații mai mari pot controla ceea ce face copilul ai cărui părinți sunt plecați în străinătate la muncă. Datele anchetei arată că, indiferent dacă au părinți migranți sau nu, există în majoritate cazurilor un adult care știe ce se întâmplă cu copiii rămași acasă. În jur de 70% dintre copiii intervievați au afirmat că întotdeauna spun unui adult unde merg atunci când ies afară, neexistând diferențe semnificative în funcție de prezența/absența părinților din gospodărie. De asemenea, ponderile copiilor care au recunoscut că au stat cel puțin o dată afară după ora 9 seara fără ca un adult din familie să știe de ei sunt relativ egale în toate cele 5 categorii de copii folosite în analiză. Pe de altă parte, consumul de substanțe interzise minorilor (tutun, alcool) pare să aibă o incidență puțin mai mare în rândul elevilor de gimnaziu care au ambii părinți plecați sau doar mama plecată la muncă în străinătate. Mai mult, ponderea copiilor care au avut cel puțin o dată probleme cu poliția este ușor mai mare în rândul celor care au părinți migranți față de ceilalți (15-16% față de 10%). De asemenea, comportamentul de la școală al copiilor ai căror părinți sunt plecați i-au determinat pe profesori să atragă atenția familiei mai frecvent decât în cazul copiilor cu părinți în țară.

Chiar dacă diferențele între copiii de migranți și cei de non-migranți sunt relativ mici în ce privește comportamentele deviante, putem afirma că plecarea părinților reprezintă totuși un factor de risc. Controlul insuficient asupra copiilor din partea celorlalți adulți din familie, alături de problemele de natură emoțională produse de lipsa afectivității parentale și, în plus, creșterea accesului la diverse oportunități pe măsură ce veniturile din străinătate determină o creștere a bunăstării materiale, sunt în măsură să dezvolte la copii și adolescenți anumite tendințe deviante.

Probleme și rețele de sprijin în cazul copiilor de migranți

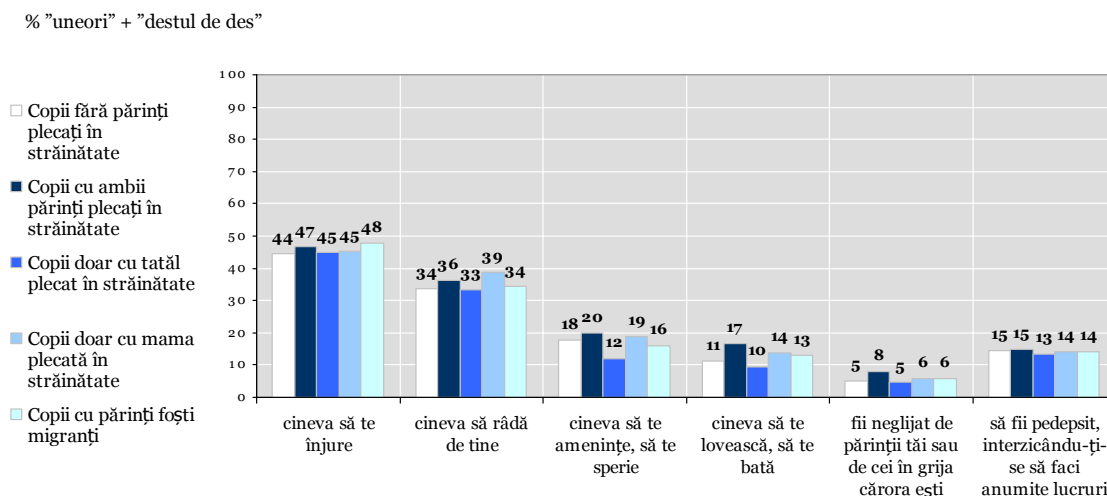
Percepția copiilor asupra problemelor cu care se confruntă a reprezentat un alt aspect de interes pentru studiul nostru. Notele de la școală reprezintă principala preocupare atât a copiilor ce provin din familii de migranți, cât și a celor din familii cu părinți non-migranți. Deși directorii școlilor cuprinse în studiu susțin că nu s-a remarcat o scădere a performanțelor școlare în cazul copiilor cu părinți plecați, notele obținute la școală sunt considerate o problemă într-o mai mare măsură de copiii care au ambii părinți plecați. Absența părinților este un aspect problematic în special pentru cei care au ambii părinți plecați. În cazul celor care au un singur părinte plecat, lipsa mamei este mai puternic resimțită decât cea a tatălui. Lipsa timpului liber, împreună cu volumul mare de

Efectele migrației: copiii rămași acasă

teme, sunt alte două probleme frecvent menționate de copii în general, dar într-o măsură mai mică de copii cu ambii părinți plecați. De asemenea, copiii cu ambii părinți plecați par să aibă într-o mai mică măsură probleme de relaționare cu colegii, prietenii sau rudele, decât cei care nu au părinți migranți.

Familia reprezintă principala sursă de sprijin pentru copii atunci când se confruntă cu o problemă, în special dacă respectiva problemă este legată de școală. În cazul copiilor cu părinți migranți, ponderea celor care afirmă că nu apelează la nimeni pentru a-i ajuta în probleme legate de școală este semnificativ mai mare decât în cazul copiilor fără părinți migranți. La prietenii copiii apelează în special atunci când au o problemă cu alți prieteni/colegi de școală sau cu părinții. Aproape 80% dintre copii afirmă că au un prieten foarte bun cu care pot discuta despre orice, neexistând diferențe în funcție de prezența/absența părinților.

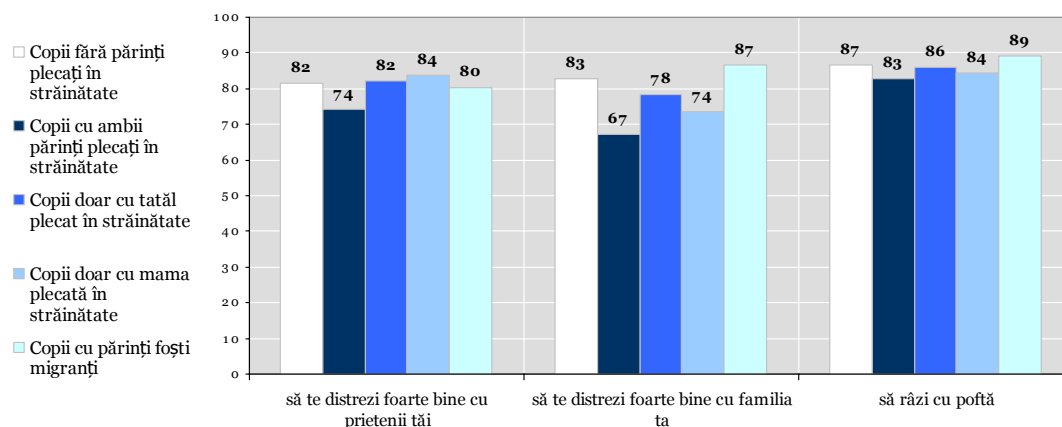
Ți s-au întâmplat vreodată de la începutul anului următoarele lucruri...?

Efectele migrației: copiii rămași acasă

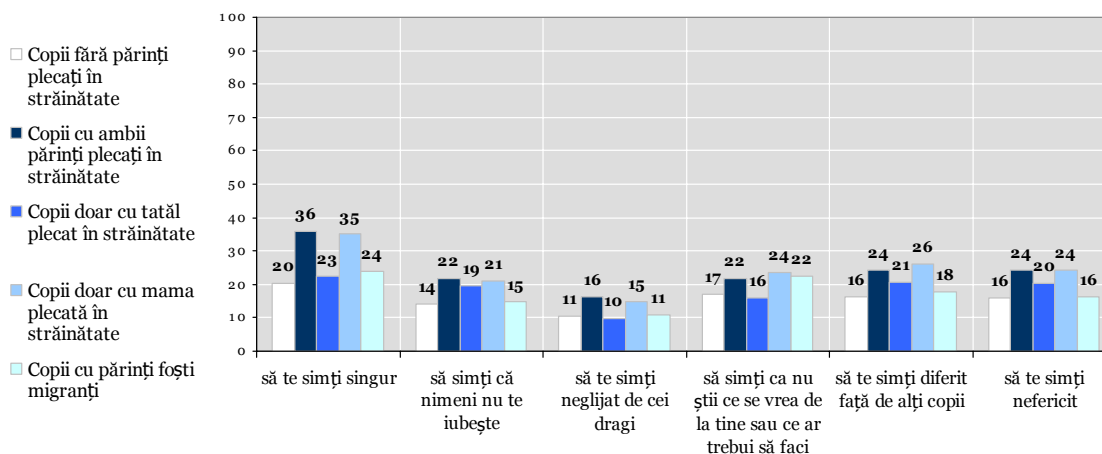
Cât de des ți s-au întâmplat în ultima perioadă următoarele...?

% "uneori" + "destul de des"

Cât de des ți s-au întâmplat în ultima perioadă următoarele...?

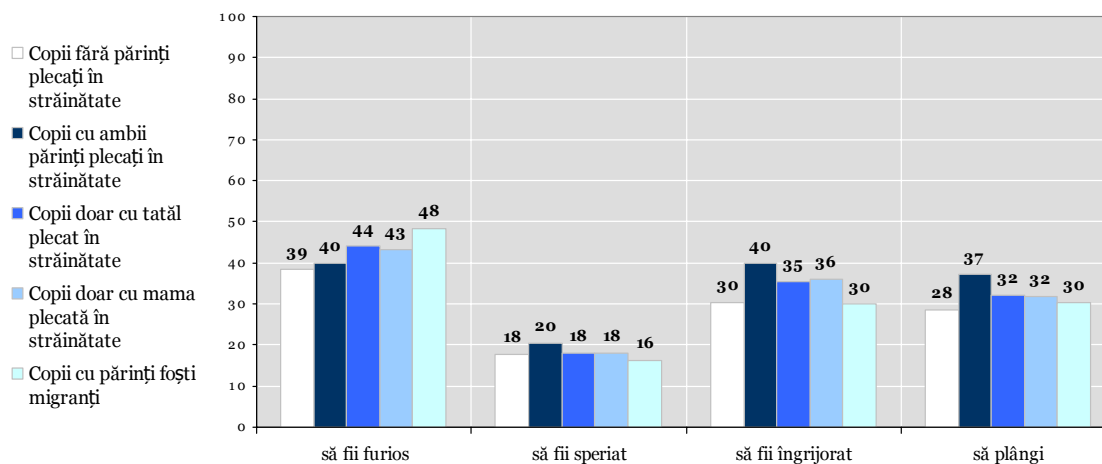
% "uneori" + "destul de des"

Efectele migrației: copiii rămași acasă

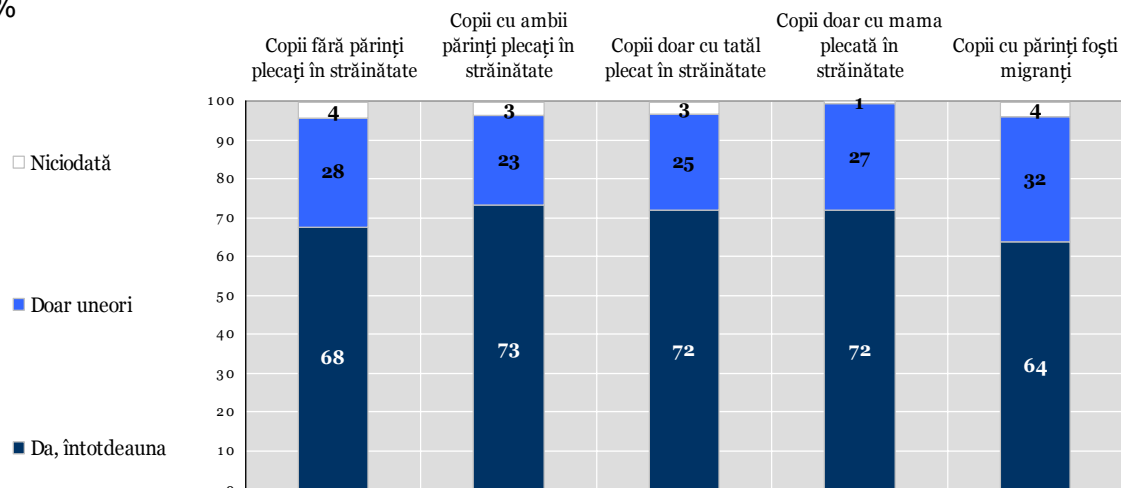
Cât de des ți s-au întâmplat în ultima perioadă următoarele...?

% "uneori" + "destul de des"

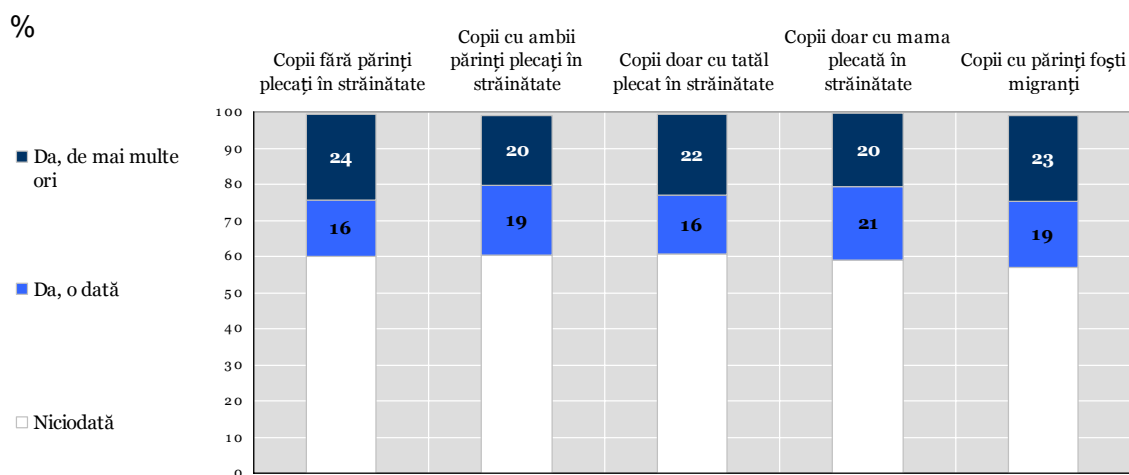
Când ieși afară, spui vreunui adult din familia ta unde mergi?

%

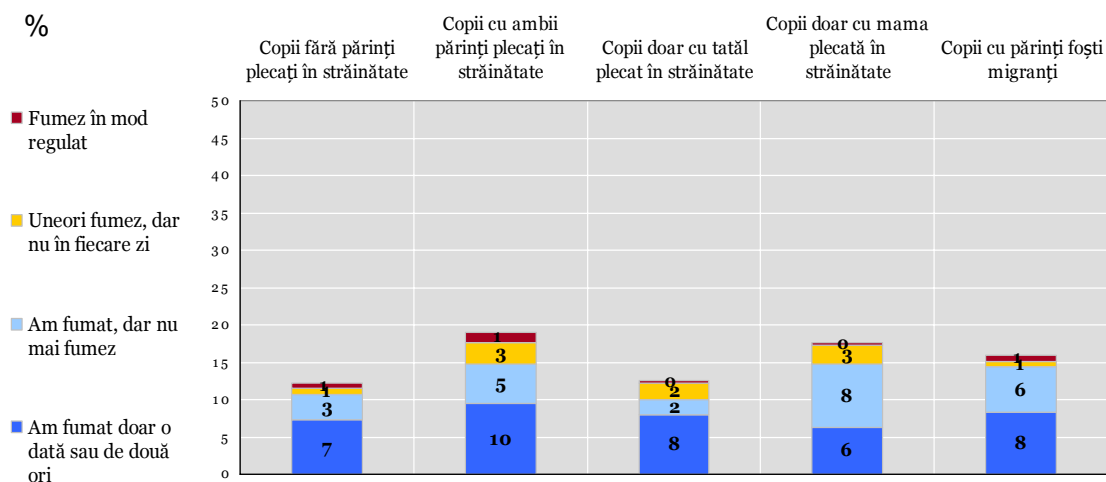

Efectele migrației: copiii rămași acasă

În ultimele săptămâni, ai stat afară după ora 9 seara fără ca părinții tăi sau cei care au grijă de tine să știe unde ești?

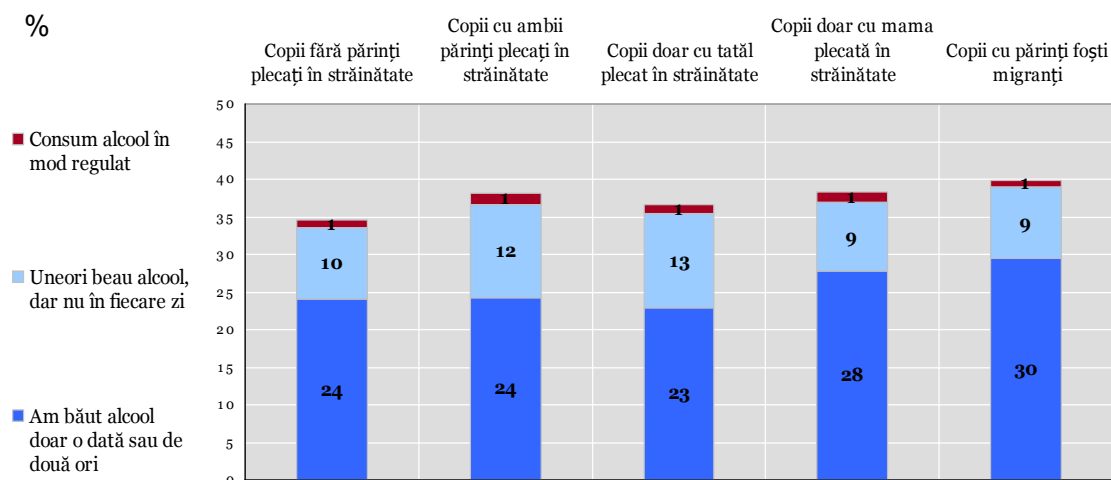

Care dintre următoarele afirmații ți se potrivește cel mai bine?

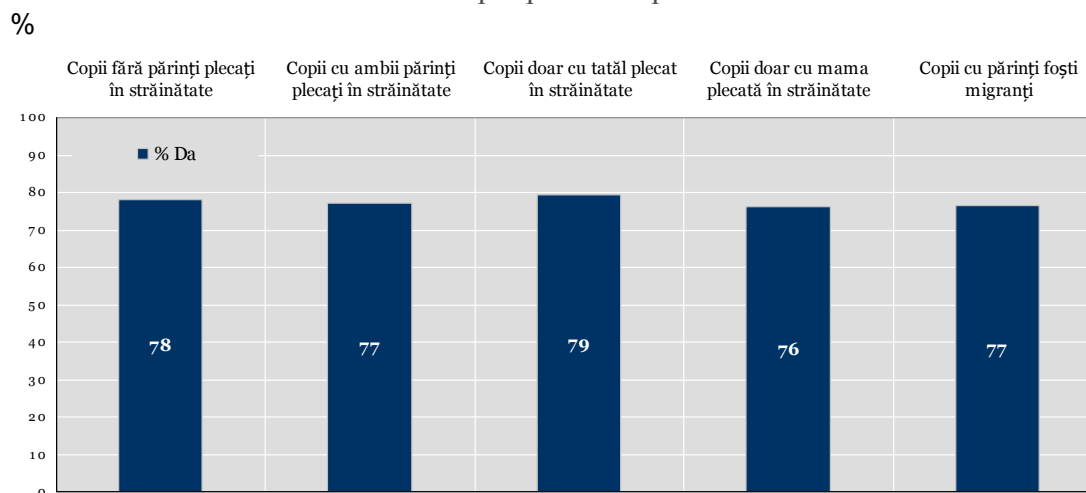

Efectele migrației: copiii rămași acasă

Care dintre următoarele afirmații ți se potrivește cel mai bine?

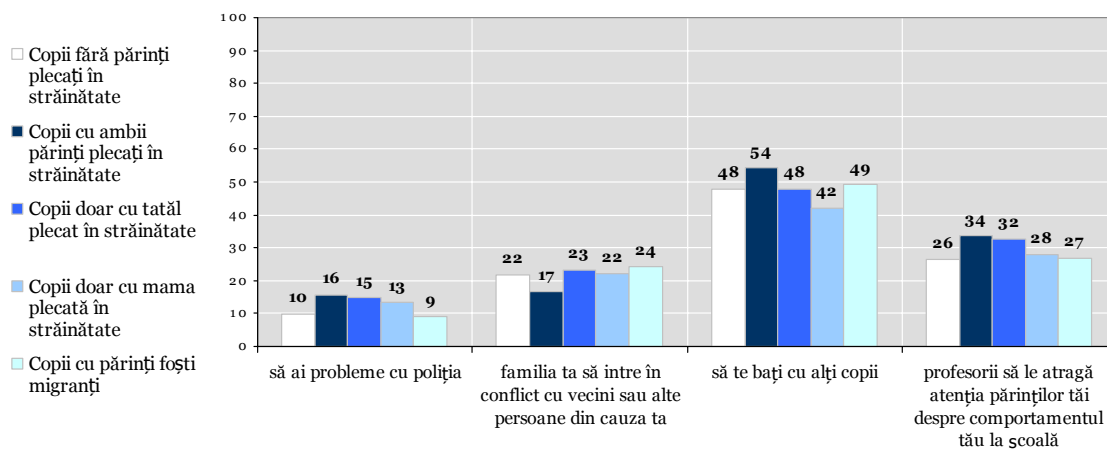
Ai un foarte bun prieten cu care poți discuta despre orice, inclusiv despre probleme personale?

Efectele migrației: copiii rămași acasă

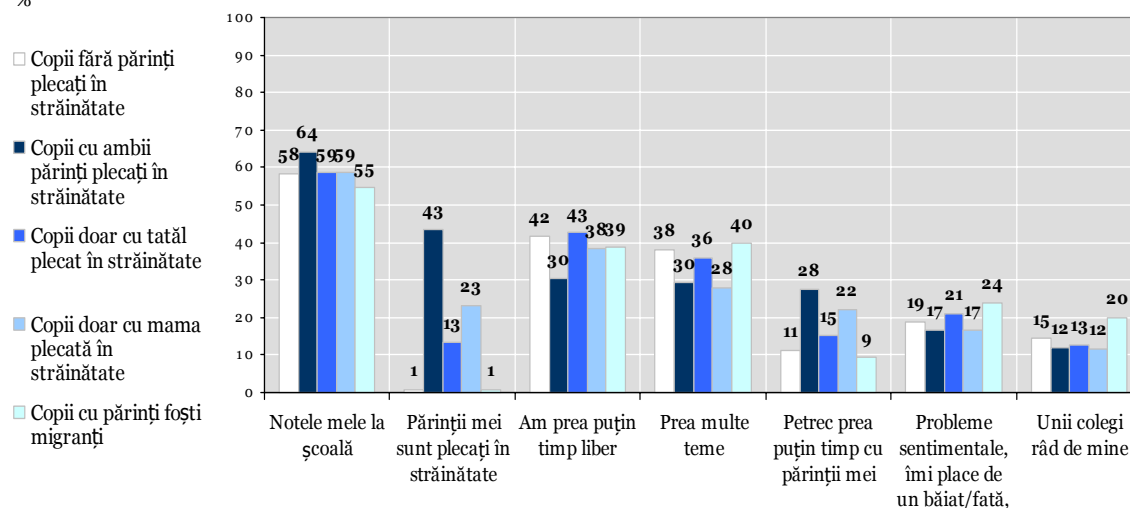
S-a întâmplat vreodată...?

% "o dată" + "de mai multe ori"

Dintre următoarele, care sunt principalele probleme pe care le ai în prezent?

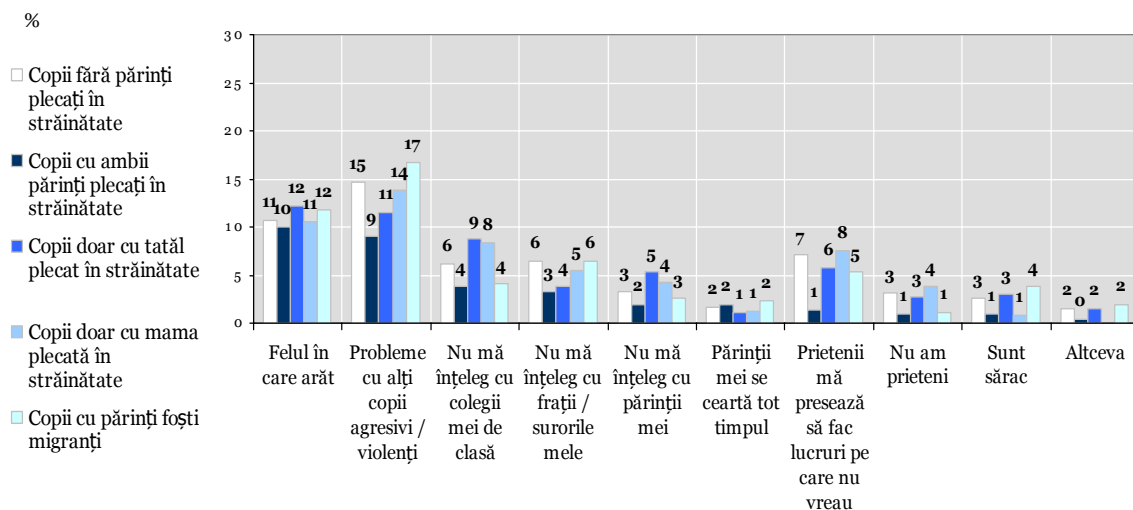
%

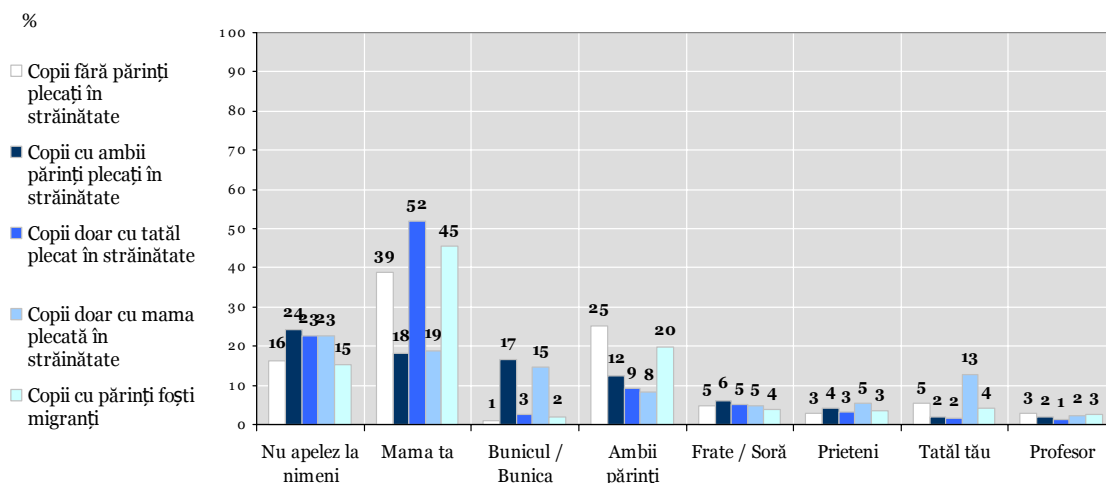
Efectele migrației: copiii rămași acasă

Dintre următoarele, care sunt principalele probleme pe care le ai în prezent?

[continuare]

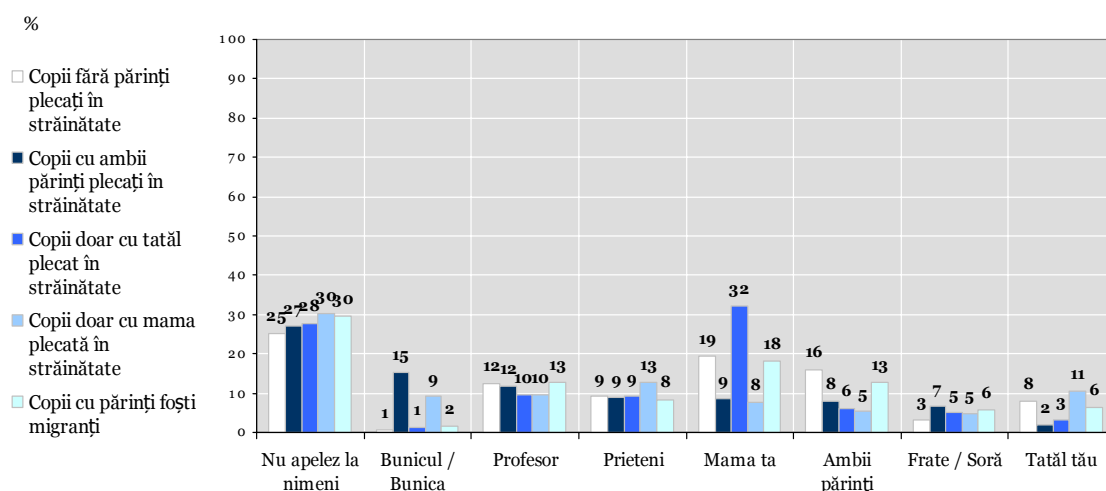

De obicei la cine apelezi pentru ajutor sau cu cine stai de vorbă când ai probleme cu școala, teme?

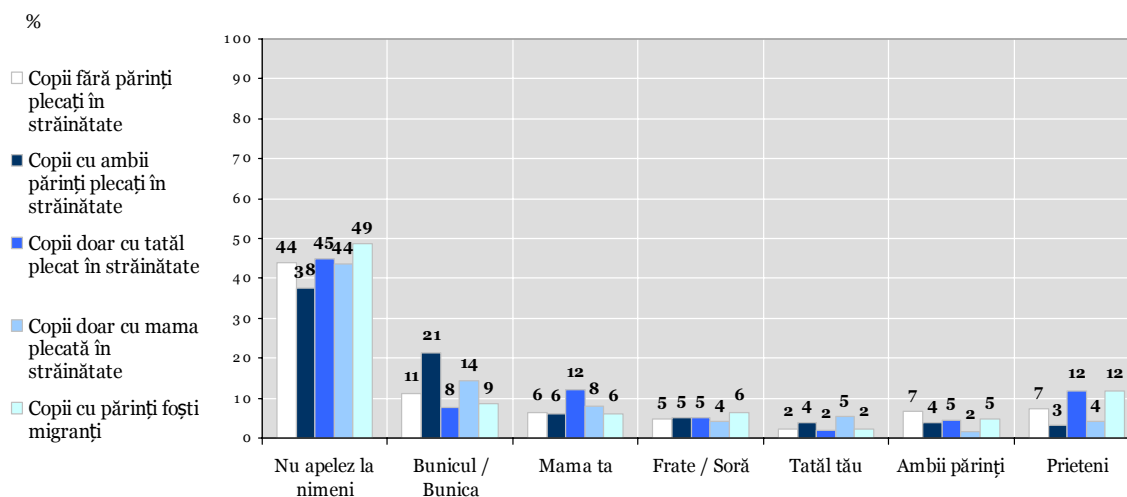

Efectele migrației: copiii rămași acasă

De obicei la cine apelezi pentru ajutor sau cu cine stai de vorbă când ai probleme cu colegii de școală?

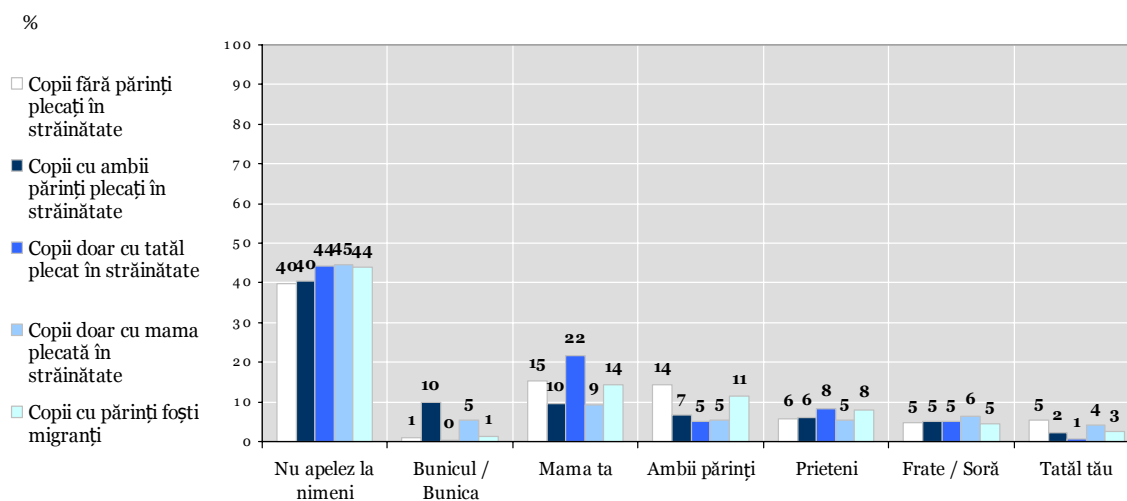

De obicei la cine apelezi pentru ajutor sau cu cine stai de vorbă când ai probleme cu părinții tăi?

Efectele migrației: copiii rămași acasă

De obicei la cine apelezi pentru ajutor sau cu cine stai de vorbă când ai probleme cu prietenii tăi?

Efecte ale migrației în educație

Ovidiu Voicu

În afară de rolul său tradițional, școala este un element important în oferirea de servicii sociale elevilor, chiar dacă de multe ori acest lucru se întâmplă mai mult tacit decât explicit. Rolul școlii este cu atât mai relevant în cazul celor ai căror părinți (unul sau amândoi) sunt plecați în străinătate. De aceea este important să analizăm cum relaționează cu școala copiii rămași acasă și obiectivul analizei cuprinsă în această secțiune este să identificăm potențialele probleme în domeniul educației ce apar ca urmare a plecării părinților în străinătate. Pentru a atinge acest obiectiv, voi compara răspunsurile primite de la copii care au cel puțin un părinte plecat temporar în străinătate cu cele ale elevilor care nu se află în această situație. Înainte de acest lucru, voi explica de ce școala este un punct de pornire important. Concluziile analizei sunt însoțite de câteva recomandări ce pot fi folosite ca punct de plecare în procesul de elaborare a politicilor publice în domeniu.

Despre importanța școlii în furnizarea de servicii sociale

Legătura cu școala este – sau ar trebui să fie – un punct de referință în abordarea potențialelor probleme ce apar în cazul copiilor ca urmare a plecării părinților la muncă în străinătate. Evaluările disponibile ne arată că în acest moment rețeaua serviciilor de asistență socială nu reușește să răspundă prompt necesităților practice apărute în acest domeniu. În primul rând lipsește sau este insuficient folosit un sistem de identificare și monitorizare a copiilor aflați în situație de risc; acest lucru este resimțit mai ales în zonele rurale și cele mai puțin dezvoltate economic, adică exact principalele surse ale migrației temporare a forței de muncă. Problemele sunt legate atât de cadrul legislativ (definirea indicatorilor și procedurilor de urmat în cazul copiilor aflați în situație de risc), cât și de resursele umane. Absența unor politici coerente de atragere în sistem și formare a specialiștilor și salariile scăzute din domeniu sunt însoțite de absența unui culturi a asistenței sociale în cele mai multe dintre comunitățile românești. Migrația temporară este un fenomen cu o dinamică ridicată care, cel puțin până acum, depășește capacitatea de reacție a sistemului de asistență socială. În mare măsură, evidența copiilor rămași acasă este făcută pe baza declarațiilor părinților, or, în condițiile în care două treimi dintre cei plecați o fac pe căi informale, așteptarea ca ei să își declare plecarea nu este realistă. Monitorizarea prin vizite

regulate ale asistențelor sociali, chiar și în cazurile identificate, nu este o practică curentă, cel mai adesea din lipsa resurselor umane și financiare necesare.

În aceste condiții, o bună parte din sarcinile specifice muncii de asistent social sunt transferate formal sau informal către școală. Un exemplu foarte bun este cel al dosarelor privind alocația pentru copii în realizarea cărora implicarea învățătorilor sau a profesorilor diriginți este esențială. În urma unei cercetări calitative¹ realizate în cursul anului precedent în cadrul unui proiect implementat de Centrul Educația 2000+, am consemnat nemulțumirea unanimă a profesorilor legată de transferarea către ei a unor sarcini administrative din domeniul serviciilor sociale. În toate regiunile vizitate în cadrul cercetării, profesorii intervievați au acuzat timpul pierdut cu formalități administrative (în special dosarele de alocații, dar și alte ajutoare). De asemenea, profesorii atrag atenția că în multe cazuri ei sunt singurii care încearcă un dialog cu părinții sau persoanele care au grijă de copii, fac vizite la domiciliu sau încearcă să discute cu elevii pentru a afla ce probleme au dincolo de procesul de educație. Mai mult, ei au menționat explicit situația copiilor ai căror părinți sunt plecați la muncă în străinătate ca fiind una problematică din punct de vedere al dezvoltării lor.

Prin urmare, se transferă către școală, mai degrabă tacit decât explicit, o serie de atribuții ale sistemului de asistență socială. Cu toate acestea, în multe școli lipsesc două instrumente esențiale: colaborarea cu sistemul de asistență socială și psihologul școlar. Astfel, în doar 38% din școlile generale din România există un psiholog care să ofere consiliere elevilor. Mai mult, psihologii sunt prezenți mai ales în orașele mari, pentru că în 86% dintre școlile din mediul rural și în jumătate dintre cele din orașe medii și mici această poziție nu este ocupată. Un aspect pozitiv este că, acolo unde această colaborare există, directorii școlilor spun că au o colaborare „mai degrabă bună” (40% din cazuri) și foarte bună (31%) cu serviciul de asistență socială din primărie. Doar 7% spun că este „mai degrabă proastă” și 1% „foarte proastă”, dar lucrul îngrijorător este că în 21% responsabilii școlii spun că „nu există nici un fel de colaborare”. Din nou situația este mai grea în mediul rural unde 31% dintre școli nu colaborează cu asistenții sociali.

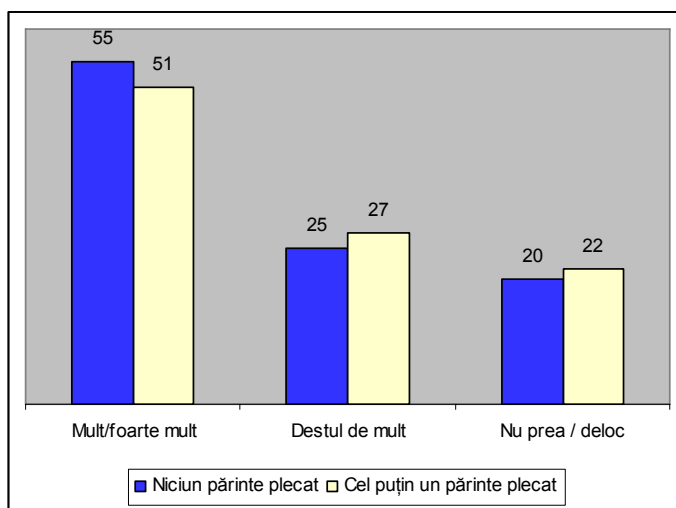
Relația cu școala și rezultate școlare

În perioada ciclului gimnazial, așa cum ne arată datele de sondaj, legătura copiilor cu școala este, cel puțin declarativ, foarte puternică. Cei mai mulți dintre

¹ Ovidiu Voicu, *Administrare și practici lipsite de integritate în școală. Raport de cercetare*, <http://www.consiliulelevilor.ro/library/Administrare%20si%20practici%20lipsite%20de%20integritate%20in%20scoala.pdf>

ei merg cu plăcere la școală – 55% spun că le place să meargă la școală mult sau foarte mult, 25% destul de mult și doar 20% că nu prea le place sau nu le place deloc. De asemenea, aproape toți elevii intervievați spun că pentru ei este important să ia note mari la școală (91% spun chiar că este important și foarte important) și o situație similară întâlnim atunci când întrebăm elevii dacă pentru ei este important să învețe cât mai multe lucruri – doar 2% spun că este puțin sau nu este deloc important. Așa cum se poate observa din figurile de mai jos (figurile 1-3), cifrele nu diferă cu mult atunci când diferențiem între cei care au cel puțin un părinte plecat în străinătate și cei care nu se află în această situație. În ceea ce privește importanța acordată școlii și învățării, diferențele nu sunt semnificative statistic. Un semn de alertă apare atunci când analizăm răspunsurile la întrebare privind atașamentul față de școală. Doar 51% dintre copii care au cel puțin un părinte plecat la muncă în străinătate sunt atrași mult sau foarte mult de școală. Diferența de patru procente este semnificativă statistic și, pentru a înțelege de unde provine, este necesar să analizăm mai îndeaproape datele.

Figura 1. Cât de mult îți place la școală? (cifrele reprezintă procente)

Efectele migrației: copiii rămași acasă

Figura 2. Cât de important este pentru tine să ai note bune la școală? (cifrele reprezintă procente)

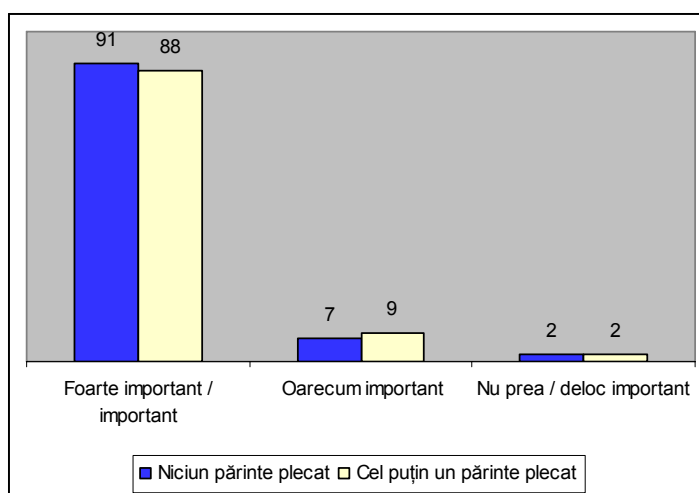
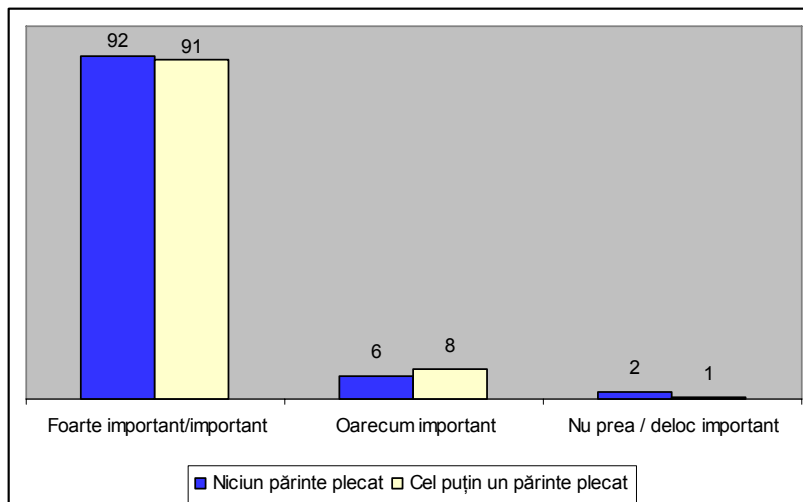

Figura 3. Cât de important este pentru tine să înveți cât mai multe lucruri? (cifrele reprezintă procente)

Prima întrebare la care trebuie să răspundem este de ce aversiunea sau lipsa plăcerii de a merge la școală este o problemă. Răspunsul nu are legătură directă cu cercetarea de față. Teoriile generale ale educației ne arată, în baza unor cercetări ce se întind pe mai multe generații, că rezultatele școlare și învățarea în sine sunt corelate cu plăcerea sau neplăcerea resimțită de elev în relația cu școala și procesul de educație. Copii care nu se implică cu plăcere în învățare nu numai că au rezultate mai slabe, ci învață mai greu, ceea ce poate conduce la pierderea unor oportunități importante pe parcursul vieții. Deși, după cum spuneam,

legătura cu cercetarea nu este directă, datele de sondaje confirmă acest lucru. Atât evaluarea subiectivă a elevilor, cât și o evaluare obiectivă, prin media ultimului semestru (în cazul de față semestrul I al anului școlar 2006-2007) arată că elevii ai căror părinți sunt plecați în străinătate se plasează în mai mică măsură între primii din clasă și în mai mare măsură în zona medie. Astfel, dacă la nivel național 46% dintre elevii de gimnaziu au medii cuprinse între 7 și 9 și 44% medii între 9 și 10, atunci când luăm în considerare doar copii care au cel puțin un părinte plecat în străinătate, ponderea celor care au medii peste nouă scade la 38%, iar a celor care au medii sub 9 și peste 7 crește la 53% (Figura 4). Similar, numărul celor care se consideră ca fiind la „jumătatea clasei”, față de cei ce se consideră între primii, crește în cazul elevilor ai căror părinți sunt plecați (Figura 5).

Figura 4. Ce medie generală ai avut pe ultimul semestru? (cifrele reprezintă procente)

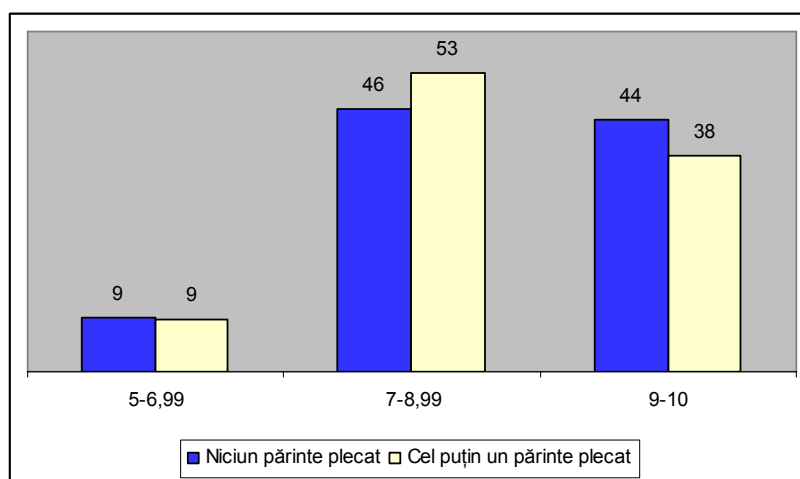
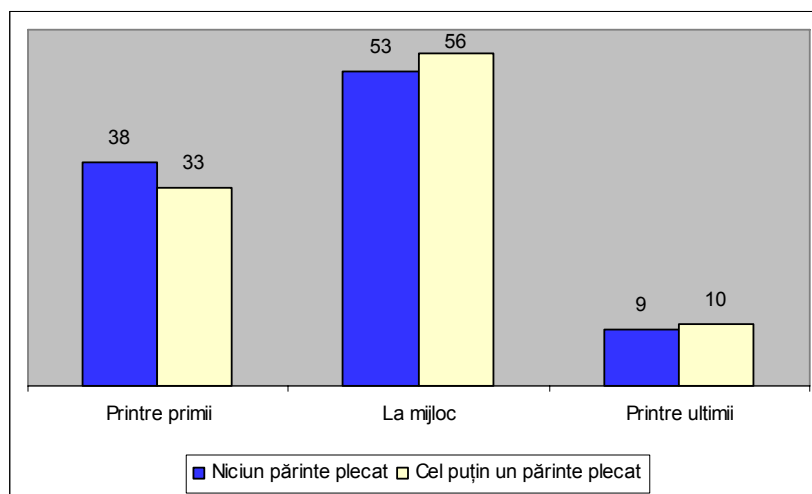
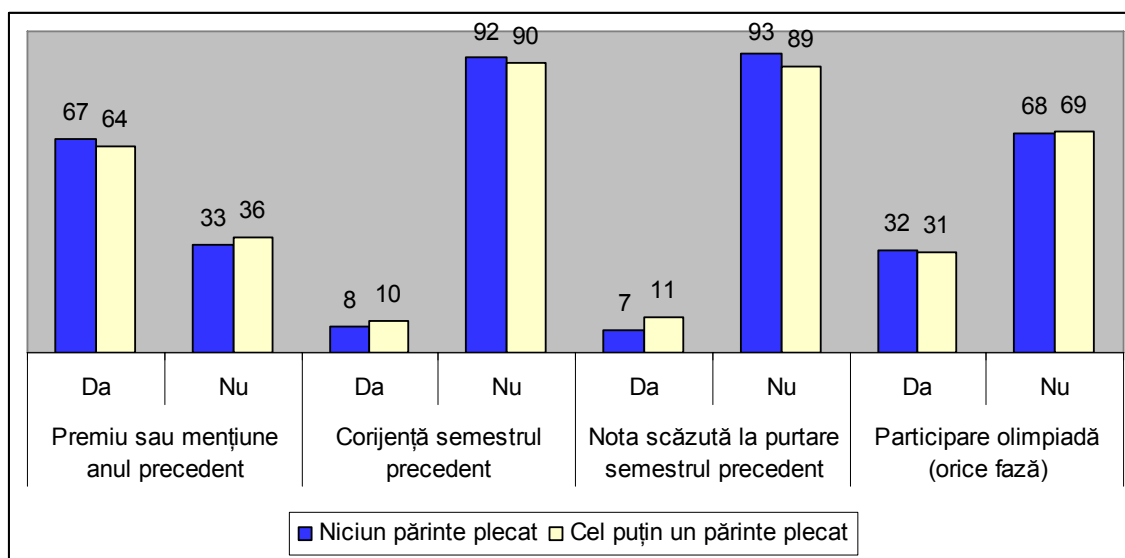

Figura 5. Față de ceilalți colegi ai tăi, la învățătură, ai spune că ești printre primii din clasa ta, pe la mijloc sau printre ultimii din clasă? (cifrele reprezintă procente)

Observațiile de mai sus sunt întărite atunci când luăm în considerație și alte dimensiuni ale evaluării performanțelor școlare (Figura 6). Ponderea celor care au obținut un premiu sau o mențiune în anul școlar precedent este ceva mai mare în rândul celor care nu au părinți plecați în străinătate, dar aceștia din urmă se află în ceva mai mare măsură în situația de corigență și/sau au nota scăzută la purtare. Nu se observă diferențe în cazul participării la olimpiade școlare, dar în cazul acestui indicator trebuie ținut cont de faptul că întrebarea a luat în calcul toate fazele acestor concursuri și în general un număr foarte mare de elevi participă la primele etape, pe școală sau pe localitate. Ca și în cazul plăcerii cu care merg la școală, diferențele nu sunt mari, dar unele dintre ele sunt semnificative statistic. Acest lucru înseamnă că există un risc important de scădere a performanțelor școlare ale copiilor ai căror părinți sunt plecați în străinătate să scadă, acest lucru se întâmplă în unele cazuri, dar, din fericire, nu putem vorbi de un fenomen generalizat. În consecință, este încă timp a se interveni cu servicii sociale acolo unde se observă acest fenomen.

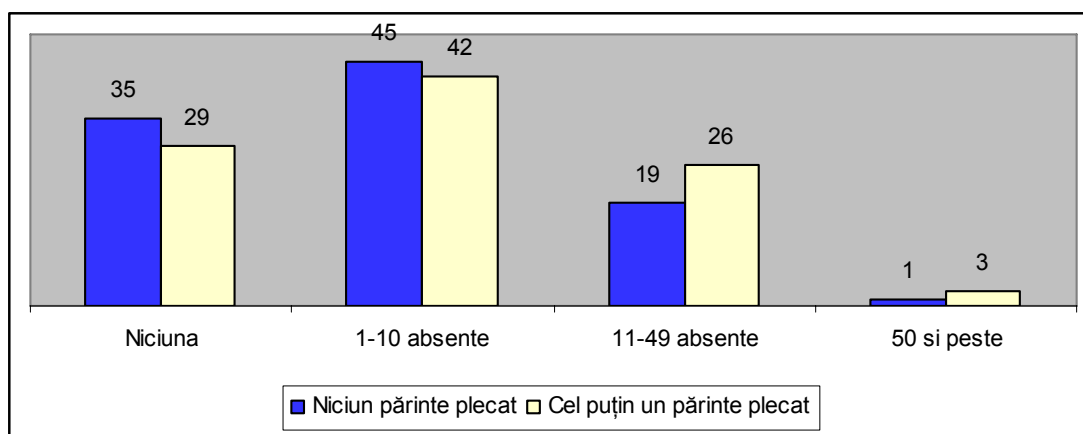
Figura 6. Ponderea elevilor care s-au aflat în vreuna din situațiile menționate

Un alt indicator important a cărui analiză trage semnale de alarmă este numărul de absențe nemotivate pe care elevii declară că le-au strâns. Întrebarea s-a referit la semestrul în curs (semestrul II al anului școlar precedent, 2006-2007) și amintim că datele au fost culese în ultimele două săptămâni ale anului școlar. După cum se poate observa în figura 7, unul din cinci elevi de gimnaziu, la nivel național, declară că are mai mult de 10 absențe, lucru îngrijorător ținând cont și de faptul că ne așteptăm ca cifrele să fie subevaluate pentru că este declarația

proprie a elevilor. Cu atât mai mult îngrijorează constatarea că în cazul celor care au cel puțin unul dintre părinți plecat temporar în străinătate crește la 29% numărul celor care au mai mult de 10 absențe (26% dintre ei spun că au între 11 și 49, 3% mai mult de 50). Așa cum ne așteptăm, problema este mai mare pentru elevii din clase mai mari. Astfel, în rândul copiilor de emigranți, ponderea celor care au mai mult de 10 absențe este de 34% din cei de clasa a VII-a și de 38% din cei de clasa a VIII-a..

Figura 7. Cu aproximație câte absențe nemotivate ai până în prezent în acest semestru? (cifrele reprezintă procente)

Un aspect care trebuie menționat este că, atât în relație cu școala, cât și pe alte dimensiuni ale cercetării, constatăm că acei copii care au unul sau ambii părinți plecați la muncă în străinătate au un profil asemănător cu cei ai căror părinți sunt despărțiți sau care și-au pierdut mama sau tatăl. Cu alte cuvinte, plecarea temporară în străinătate poate avea asupra copiilor efecte psihologice asemănătoare cu cele ale unei despărțiri pe termen lung.

Perspective privind continuarea studiilor

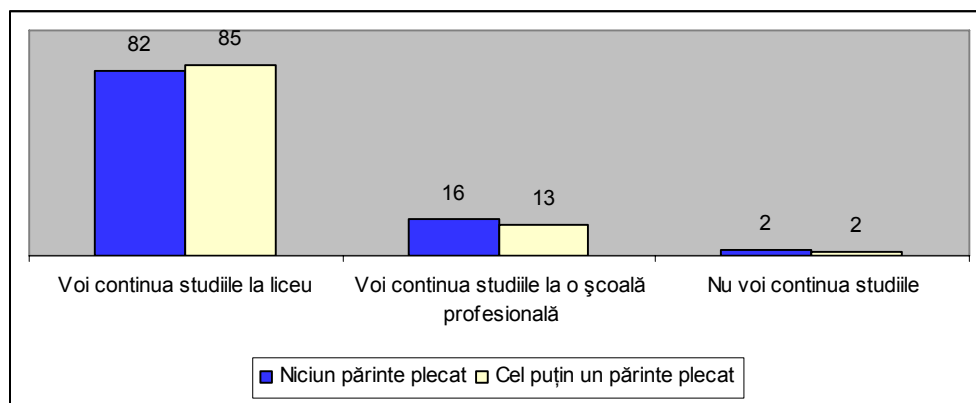
Alături de rezultatele obținute la școală, un al doilea aspect important cuprins în acest capitol este ce intenții de viitor au elevii intervievați în cadrul cercetării. România are în acest moment un important deficit de capital educațional față de țările dezvoltate din Uniunea Europeană, așa cum arată indicatorii Agendei Lisabona, preluați în *Raportul Comisiei Prezidențiale pentru analiza și elaborarea politicilor din domeniile educației și cercetării*². În România se înregistrează o rată de părăsire prematură a sistemului de educație (populația de 18-24 de ani care a finalizat doar învățământul secundar inferior (sau mai puțin)

² http://www.presidency.ro/static/ordine/Raport_CPaeptdec_2007_.pdf

și nu urmează nicio formă de educație sau formare profesională) de 23,6%, față de 14,9% media UE și ținta de maxim 10% în 2010 definită de Agenda Lisabona. Ponderea populației de 22 de ani care a absolvit liceul este de doar 66,5% în România, față de 77,3% media europeană și minim 85%, obiectivul stabilit pentru 2010. În aceste condiții, ne interesează să vedem care sunt aspirațiile următoarei generații – elevii aflați în acest moment în gimnaziu – și în ce fel migrația modifică aceste aspirații.

Prima observație care se desprinde din analiza datelor este una îmbucurătoare, pentru că 98% dintre elevii de gimnaziu din România declară că după terminarea clasei a opta, cel mai probabil, își vor continua studiile, 82% la liceu și 16% la o școală profesională (Figura 8). Mai mult, plecarea unuia din părinți la muncă determină o creștere a ponderii celor care se orientează către liceu, o formă de pregătire care oferă oportunități mai bune pe termen lung. Explicațiile acestui fenomen se pot găsi din analiza caracteristicilor socio-demografice ale celor care au această tendință. Este vorba de doi factori importanți, creșterea nivelului de trai ca urmare a veniturilor provenite din munca în străinătate și o schimbare a aspirațiilor la nivelul familiei ca urmare a contactului cu mai alte modele culturale. Atât creșterea veniturilor, cât și schimbarea mentalităților, se numără printre efectele pozitive ale migrației internaționale care, iată, pot fi surprinse și în domeniul educației.

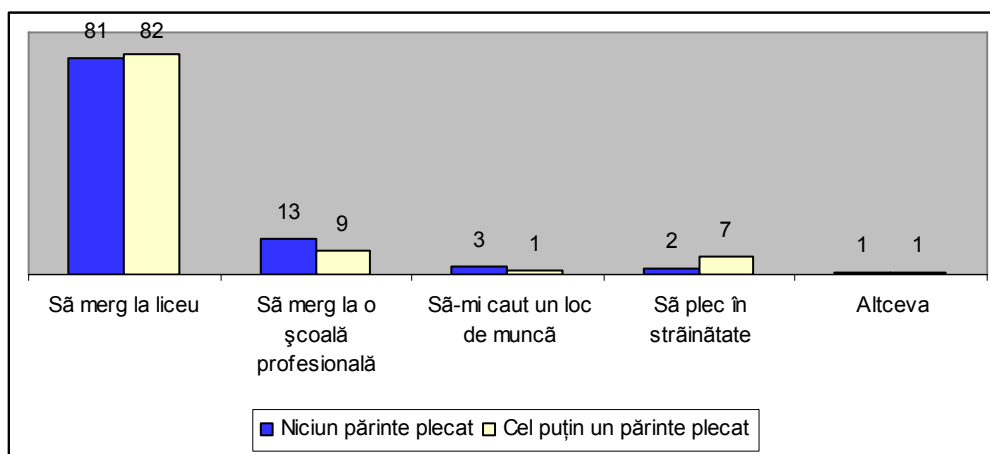
Figura 8. Ce crezi că este cel mai probabil că vei face după ce vei termina clasa a VIII-a? (cifrele reprezintă procente)

În același timp însă, la nivelul dorințelor elevilor, apare o diferență importantă în ceea ce privește perspectivele asupra viitorului. La întrebarea ce *ar dori* să facă după ce terminarea studiilor, răspunsurile au o structură diferită, așa cum se poate observa în figura 9. Ponderea celor care ar vrea să meargă la liceu este similară cu cea care cred că probabil chiar vor face acest lucru, scade numărul celor ce doresc să meargă la școala profesională (comparat cu al celor

care spun că vor face acest lucru), iar în structura răspunsurilor apar alte două opțiuni cu o frecvență mai mare a răspunsurilor, căutarea unui loc de muncă, respectiv plecarea în străinătate. 7% dintre copiii celor plecați în străinătate își doresc să meargă în străinătate după terminarea gimnaziului, dar și 2% dintre elevii care nu au părinți în străinătate. Analiza datelor ne arată că școala profesională este o opțiune mai puțin atractivă pentru elevi și cei care ar dori să își întrerupă studiile se suprapun în foarte mare măsură cu cei care nu cred că vor merge la liceu. Astfel, dintre elevii care nu au părinți plecați în străinătate și spun că cel mai probabil vor merge la liceu după ce termină clasa a opta, 96% spun că își doresc să facă acest lucru; în cazul celor care au mama sau tatăl plecați, procentul este de 93%, iar 5% ar vrea să plece în străinătate.

Figura 9. Ce ai vrea să faci după ce vei termina clasa a VIII-a? (cifrele reprezintă procente)

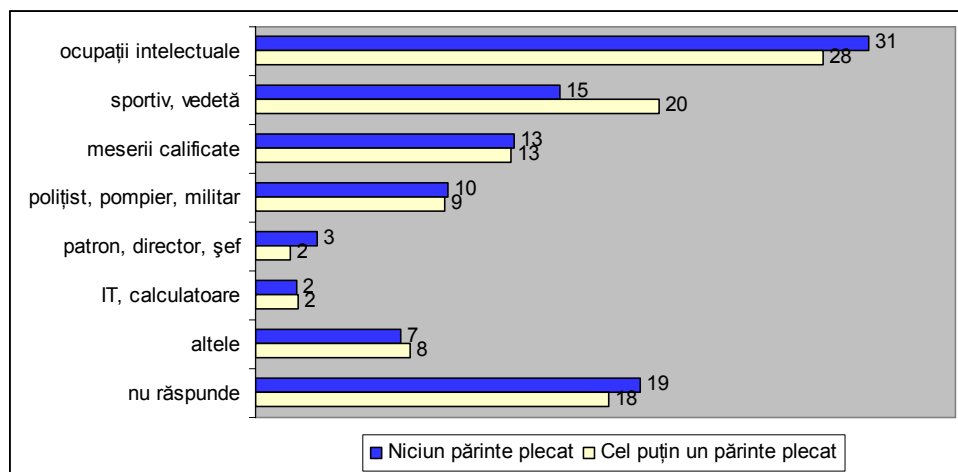
Dorința de a pleca în străinătate este cel mai probabil motivată de dorul de părinți. Această intenție apare mai des la cei ai căror părinți sunt plecați de mai multă vreme și/sau a trecut mai mult de la ultima vizită în țară, cei care se simt mai des singuri sau neglijăți, și mult mai des în cazul celor care au amândoi părinții în străinătate. În cazul celor ai căror părinți nu sunt plecați, existența în familie a unei alte persoane mărește ponderea celor care ar vrea să plece după terminarea gimnaziului la 6%.

Se poate întocmi un profil al elevului de gimnaziu ce dorește mai degrabă să abandoneze studiile pentru a munci în străinătate decât să urmeze un liceu sau o școală profesională. Este vorba în primul rând de băieți, cu rezultate mai slabe la învățătură, provenind din familii cu venituri mai mici și capital educațional mai puțin, locuind în principal în zona rurală, în orașe mici sau orașe foarte mari și care au în familie persoane ce se află deja în străinătate, mai ales dacă aceste persoane de legătură sunt mama sau tatăl.

Efectele migrației: copiii rămași acasă

Este destul de greu să vorbești de planuri pe termen lung în cazul elevilor de gimnaziu, pentru că ei nu au încă suficiente cunoștințe despre lume și nu sunt încă suficient de maturi pentru a face o alegere. Am adresat totuși elevilor întrebarea clasică „ce vrei să te faci când vei fi mare?” și am consemnat răspunsurile (Figura 10). Distribuția acestora ne arată că ocupațiile intelectuale (doctor, profesor, avocat, arhitect, inginer etc.) sunt în continuare preferate de cei mai mulți dintre copii (31%), așa cum este de altfel și modelul tradițional. Dintre acestea, meseria de doctor (indicată de 12%) și cea de profesor (8%) sunt cele mai des întâlnite. 15% dintre elevii participanți la cercetare și-ar dori să fie o vedetă (6%, în special fetele) sau un sportiv (9%, mai ales băieții; majorității celor care ar dori să aibă succes în sport le-ar place să fie fotbaliști). Alte cariere menționate mai des sunt cele precum polițist, pompier sau militar, director, patron sau șef și cele din domeniul calculatoarelor. În cazul copiilor ai căror părinți sunt plecați în străinătate constatăm că sunt mai mulți cei care aleg un model „de succes” (vedetă, sportiv) – 20% și mai puțini cei care doresc o ocupație intelectuală, doar 28%.

Figura 10. Ce vrei să te faci când vei fi mare?

Concluzii

- Școala joacă un rol important, de cele mai multe ori informal, în oferirea de servicii sociale copiilor ai căror părinți (unul sau amândoi) sunt plecați temporar în străinătate. Atunci când această colaborare există, reprezentanții școlilor afirmă că au o colaborare bună sau foarte bună cu sistemele de asistență socială; într-una din cinci școli această colaborare nu există; în mediul rural, procentul de școli care nu colaborează cu serviciile de asistență socială crește la 30%

- Copii ai căror părinți sunt plecați la muncă în străinătate au, din punct de vedere al procesului de educație, un profil asemănător cu cei ce trăiesc în familii monoparentale ca urmare a despărțirii părinților sau a decesului unuia dintre ei. Acest lucru arată că, deși plecarea la muncă este temporară, efectele asupra copiilor pot fi similare cu cele ale unei despărțiri pe termen lung sau definitive
- În cazul copiilor ai căror părinți se află plecați la muncă în străinătate, crește riscul de a se înregistra situații ce pot conduce la probleme legate de procesul de educație: copii care vin cu mai mică plăcere la școală, au rezultate mai slabe, acumulează mai multe absențe, au mai des nota scăzută la purtare și corigențe. Strict statistic numărul celor ce ajung în astfel de situații nu este atât de mare încât să vorbim de un fenomen la scară națională, dar este clar că sunt necesare măsuri care să preîntâmpine acest risc
- Plecarea unuia dintre părinți la muncă în străinătate are o influență pozitivă asupra perspectivelor concrete ale copiilor și ei cred în mai mare măsură că după terminarea clasei a opta vor continua studiile și mai ales că acestea vor fi la liceu. Cel mai probabil acest lucru se datorează creșterii veniturilor și contactului cu alte modele culturale, ceea ce conduce la o valorizare mai mare a educației. La nivelul dorințelor, constatăm însă că unii dintre elevi ar vrea mai degrabă să se alăture părinților în străinătate. Cei mai expuși riscului de a întrerupe studiile în favoarea părăsirii țării sunt băieții.
- Tentația plecării în străinătate, mai ales dacă acolo se află deja un părinte sau măcar o rudă, induce un risc de întrerupere a studiilor după încheierea ciclului gimnazial, risc la care sunt expuși mai ales băieții cu rezultate mai slabe la învățătură, provenind din familii cu venituri mai mici și capital educațional mai puțin, locuind în principal în zona rurală, în orașe mici sau orașe foarte mari

Recomandări

- În general, dar și cu aplicare pentru a limita efectele negative ale migrației, este necesară elaborarea și implementarea unor politici publice coerente prin care să fie identificați și monitorizați copiii aflați în situație de risc, concomitent cu mărirea capacității rețelei de asistenți sociali la nivel local.

Copii ai căror părinți sunt plecați în străinătate trebuie considerați în situație de risc.

- Un element important al noilor politici ar trebui să fie întărirea legăturii între școală și sistemul de asistență socială prin definirea unor proceduri eficiente de transfer a informațiilor de la învățători, diriginți și psihologi școlari către asistenți sociali și în sens invers. Este important să fie găsite soluții pentru rezolvarea crizei de psihologi școlari din școlile românești, mai ales din cele din mediul rural.
- Plecând de la relațiile comunitare deja constituite în jurul școlii și de la practica curentă, nu trebuie neglijată construirea unui set de servicii sociale folosind de la rolul școlii în comunitate ce pot fi oferite copiilor ai căror părinți sunt plecați temporar în străinătate. Acestea ar trebui să includă consiliere specială, ajutor în procesul de învățare, condiții de petrecere a timpului liber în activități organizate în comun cu alți copii, vizite la domiciliu. Toate activitățile suplimentare în care sunt implicați profesorii trebuie plătite suplimentar

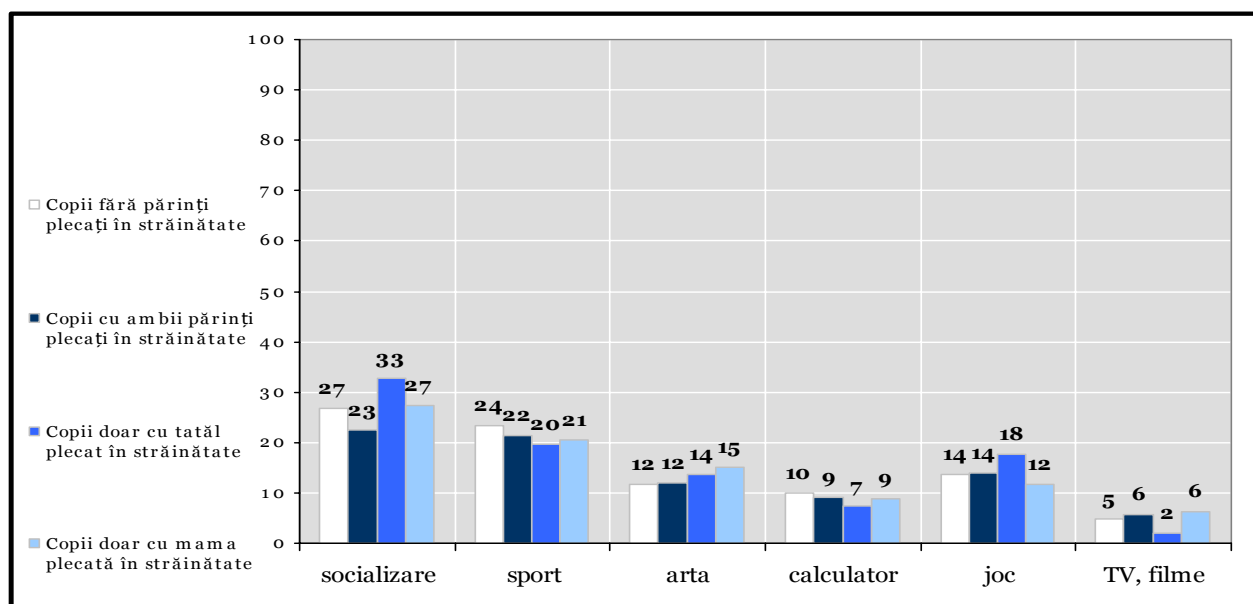
Timp liber

Mihaela Ștefănescu

Acest capitol vizează modul în care copiii își petrec timpul liber și felul în care acesta influențează setul lor de valori. Ce fac copiii din România în timpul liber? Pe cine admiră ei, care sunt eroii copiilor de azi? Există diferențe între copiii ai căror părinți sunt plecați la muncă în străinătate și ceilalți?

S-a constatat că, în timpul liber, copiii își doresc să iasă afară, să petreacă timp cu prietenii, să se distreze, să se plimbe. Alegerea imediat următoare este sportul, fotbalul, mersul pe bicicletă sau rolele; o altă plăcere este cititul, muzica, dansul etc. Cu o pondere mai mică sunt menționate cumpărăturile, ajutorul la treburile casnice, teme, timpul petrecut cu familia, odihna. Răspunsurile nu sunt cu nimic surprinzătoare, acestea fiind activitățile obișnuite ale unui copil de 11-14 ani.

Ce îți place cel mai mult să faci în timpul tău liber?

Cifrele reprezintă procente. Diferențele până la 100% sunt non-răspunsuri.

socializare: să mă distrez, să petrec timp cu prietenii,

să fac excursii, să mă plimb, să ies afară, etc.

sport: să joc fotbal, merg cu bicicleta, rolele, să joc volei

artă: citesc, ascult muzica, scriu poezii, dansez,

desenez, sa cânt la un instrument, etc

calculator: jocuri, messenger, internet etc

joc: să mă joc, să ies la joacă

TV: să mă uit la tv, la filme etc

Ce fac copiii, în realitate, în timpul liber? La întrebarea: “În câte zile din săptămână faci următoarele lucruri?” cu frecvență zilnică și aproape zilnică cu pondere mare apar: învățatul/făcutul temelor, ieșitul afară cu prietenii, uitatul la televizor, ajutorul la diverse treburi casnice și sportul (Tabelul 1).

Când analizăm o zi obișnuită din viața copiilor, aceștia petrec 2/3 pe zi cu temele, joaca și televizorul, restul activităților ocupând doar câteva minute - o oră (Tabelul 2).

De luat în seamă este faptul că, deși apare printre activitățile pe care și-ar dori să le facă, copiii nu se joacă pe calculator sau nu folosesc internetul decât câteva minute pe zi sau deloc. Cel mai probabil acest lucru se datorează lipsei calculatorului sau accesului la internet. De asemenea, de remarcat este faptul că, deși nu apare cu pondere foarte mare în preferințele lor, uitatul la televizor reprezintă una din activitățile principale în timpul liber.

Nu există diferențe semnificative între copiii cu unul sau ambii părinți plecați la muncă în străinătate și ceilalți, probabil pe de o parte datorită faptului că timpul liber copiii obișnuiesc să îl petreacă împreună, iar pe de altă parte pentru că la astfel de întrebări este de așteptat ca aceștia, indiferent de prezența/absența părinților, să răspundă ceea ce cred că se așteaptă de la ei: teme, ajutorul în gospodărie etc.

Plecând de la ipoteza că mediul rezidențial poate fi un factor care influențează modul în care copiii își petrec timpul liber am analizat diferențele dintre copiii din mediul urban și cel rural. Există diferențe pe total eșantion între copiii din rural și cei din urban, însă nu există diferențe semnificativ statistice în funcție de lipsa unui părinte sau a ambilor părinți din gospodărie între copiii din același mediu rezidențial (Tabel 3).

Efectele migrației: copiii rămași acasă

Tabel 1

Cifrele reprezintă procente. Diferențele până la 100% reprezintă non-răspunsuri.

În câte zile din săptămână faci următoarele lucruri?		Deloc (0 zile)	O zi, două	Trei, patru zile	Cinci, șase zile	În fiecare zi
Înveți/faci teme	Copii fără părinți plecați în străinătate	1	8	14	56	20
	Copii cu unul sau ambii părinți plecați în străinătate	2	9	14	50	23
Ieși afară cu prieteni	Copii fără părinți plecați în străinătate	4	18	20	14	42
	Copii cu unul sau ambii părinți plecați în străinătate	5	22	19	16	36
Te uiți la televizor	Copii fără părinți plecați în străinătate	2	7	10	10	70
	Copii cu unul sau ambii părinți plecați în străinătate	2	6	11	12	67
Te joci la calculator	Copii fără părinți plecați în străinătate	33	10	12	10	28
	Copii cu unul sau ambii părinți plecați în străinătate	32	13	12	9	29
Folosești internetul	Copii fără părinți plecați în străinătate	54	7	7	6	19
	Copii cu unul sau ambii părinți plecați în străinătate	55	7	6	5	19
Faci sport	Copii fără părinți plecați în străinătate	8	26	18	15	29
	Copii cu unul sau ambii părinți plecați în străinătate	9	24	20	15	26
Mergi la cumpărături	Copii fără părinți plecați în străinătate	11	23	26	19	21
	Copii cu unul sau ambii părinți plecați în străinătate	12	24	24	19	21
Ajuți la diverse treburi în gospodărie	Copii fără părinți plecați în străinătate	7	16	21	19	33
	Copii cu unul sau ambii părinți plecați în străinătate	7	19	21	18	30
Citești cărți, dar nu pentru școală	Copii fără părinți plecați în străinătate	27	29	19	10	11
	Copii cu unul sau ambii părinți plecați în străinătate	27	30	21	8	12

Efectele migrației: copiii rămași acasă

Tabel 2

Cât timp petreci într-o zi obișnuită făcând următoarele lucruri?		Deloc	Câteva minute/ jumătate de oră	1 oră	2/3 ore	4/5 ore	Mai mult de 5 ore
Înveți/faci teme	Copii fără părinți plecați în străinătate	2	15	22	41	11	4
	Copii cu unul sau ambii părinți plecați în străinătate	4	15	21	41	11	3
Ieși afară cu prietenii	Copii fără părinți plecați în străinătate	5	11	15	35	18	11
	Copii cu unul sau ambii părinți plecați în străinătate	7	12	16	31	16	13
Te uiți la televizor	Copii fără părinți plecați în străinătate	4	14	22	34	13	8
	Copii cu unul sau ambii părinți plecați în străinătate	2	12	21	37	12	11
Te joci la calculator	Copii fără părinți plecați în străinătate	33	12	15	18	7	5
	Copii cu unul sau ambii părinți plecați în străinătate	32	13	15	18	9	5
Folosești internetul	Copii fără părinți plecați în străinătate	53	8	8	11	4	4
	Copii cu unul sau ambii părinți plecați în străinătate	53	6	10	11	6	4
Faci sport	Copii fără părinți plecați în străinătate	10	29	24	23	5	4
	Copii cu unul sau ambii părinți plecați în străinătate	12	30	22	20	5	3
Mergi la cumpărături	Copii fără părinți plecați în străinătate	14	43	18	13	3	1
	Copii cu unul sau ambii părinți plecați în străinătate	15	39	19	13	5	1
Ajuți la diverse treburi în gospodărie	Copii fără părinți plecați în străinătate	9	30	23	24	4	4
	Copii cu unul sau ambii părinți plecați în străinătate	9	27	27	21	6	5
Citești cărți, dar nu pentru școală	Copii fără părinți plecați în străinătate	27	30	22	12	1	1
	Copii cu unul sau ambii părinți plecați în străinătate	29	31	20	12	2	1

Cifrele reprezintă procente. Diferențele până la 100% reprezintă non-răspunsuri.

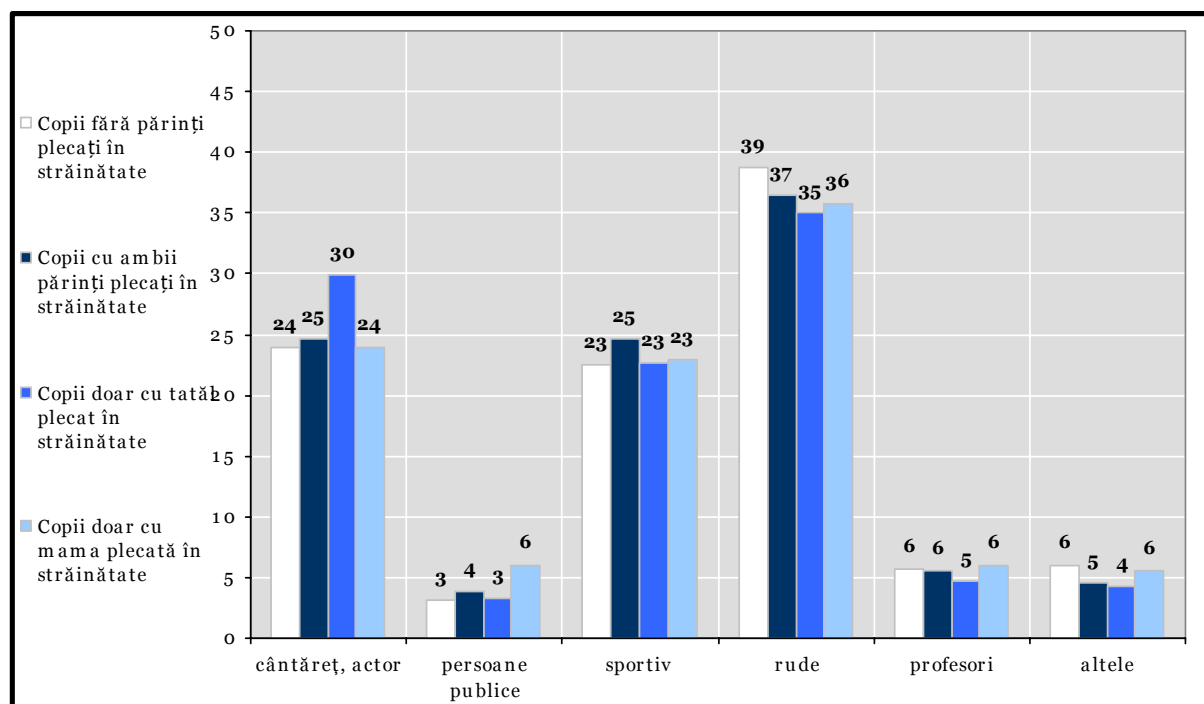
Efectele migrației: copiii rămași acasă

Tabel 3

Cifrele reprezintă procente.

	Rural	Urban	Rural	Urban	Rural	Urban	Rural	Urban	Rural	Urban
	Socializare		Sport		Calculator		Joc		TV, filme	
Copii fără părinți în străinătate	22	33	25	22	7	11	16	11	7	3
Copii cu părinți în străinătate	22	34	20	21	8	10	15	15	6	3

Cine este persoana care reprezintă pentru tine un model de urmat?

Și la această întrebare răspunsurile sunt în general uniforme, fără mari diferențe între copiii ai căror părinți sunt plecați în străinătate la muncă și ceilalți. Majoritatea copiilor spun că modelul lor în viață este unul dintre părinți sau o altă rudă. Pe locul doi în preferințele lor sunt actori sau cântăreți români și internaționali. De remarcat este că foarte mulți copii au ales actori și cântăreți din telenovele atât românești, cât și internaționale (Adela Popescu, membrii

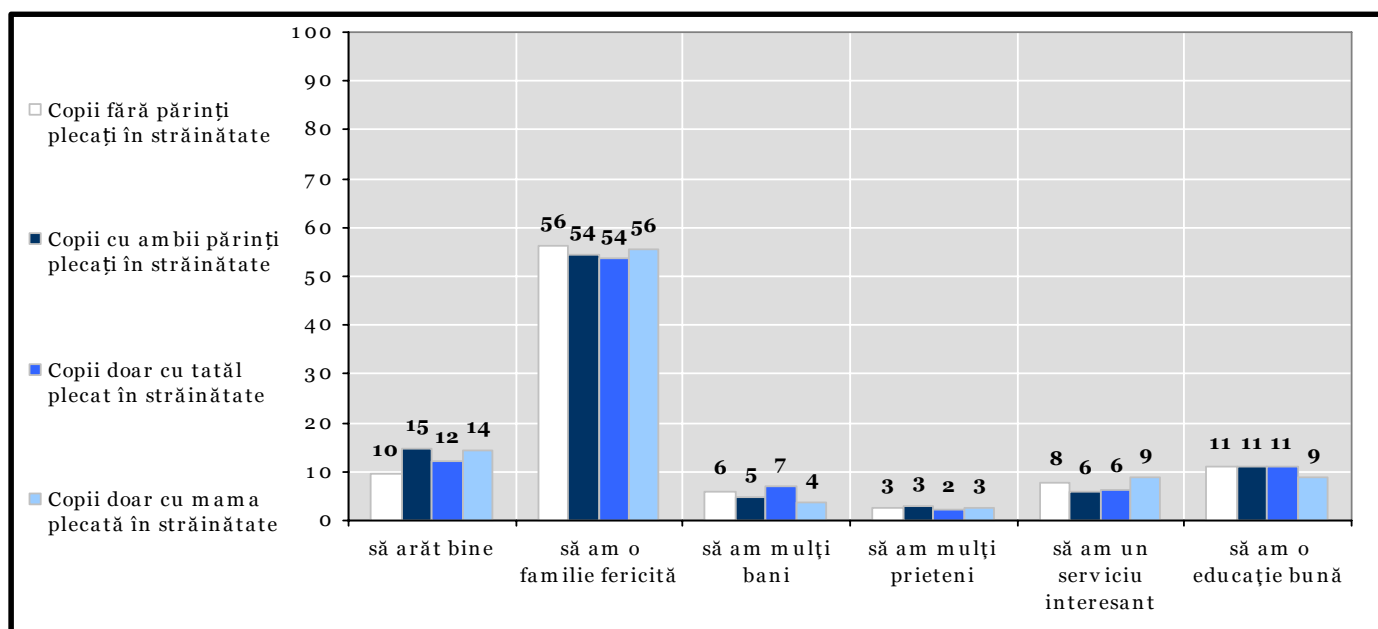
Efectele migrației: copiii rămași acasă

formației RBD - REBELDE). Cu procente similare copiii spun că buni de modele în viață sunt și sportivii. Aici cel mai des menționați sunt fotbalistii români (Adrian Mutu, Hagi etc).

Câteva personalități menționate de copii:

- Cântăreț, actor: Adela Popescu, Anahi, Beyonce, Brad Pitt, Anda Adam, Angelina Jolie
- Persoane publice (oameni de afaceri, politicieni, vedete TV): Bill Gates, Gigi Becali, Irinel Columbeanu, Ion Țiriac, Traian Băsescu, Elena Undrea, Mona Muscă, Andreea Marin, Monica Columbeanu
- Sportiv: Adrian Mutu, David Beckham, Nadia Comăneci, Bănel Nicodiță, Nicolae Dică, Zinedine Zidane, Cristi Chivu
- Altele (oameni de știință: Albert Einstein, Alfred Nobel, Mihai Eminescu și diverse meserii sau funcții)

Când o să te faci mare, care dintre lucrurile următoare crezi că va fi cel mai important pentru tine?

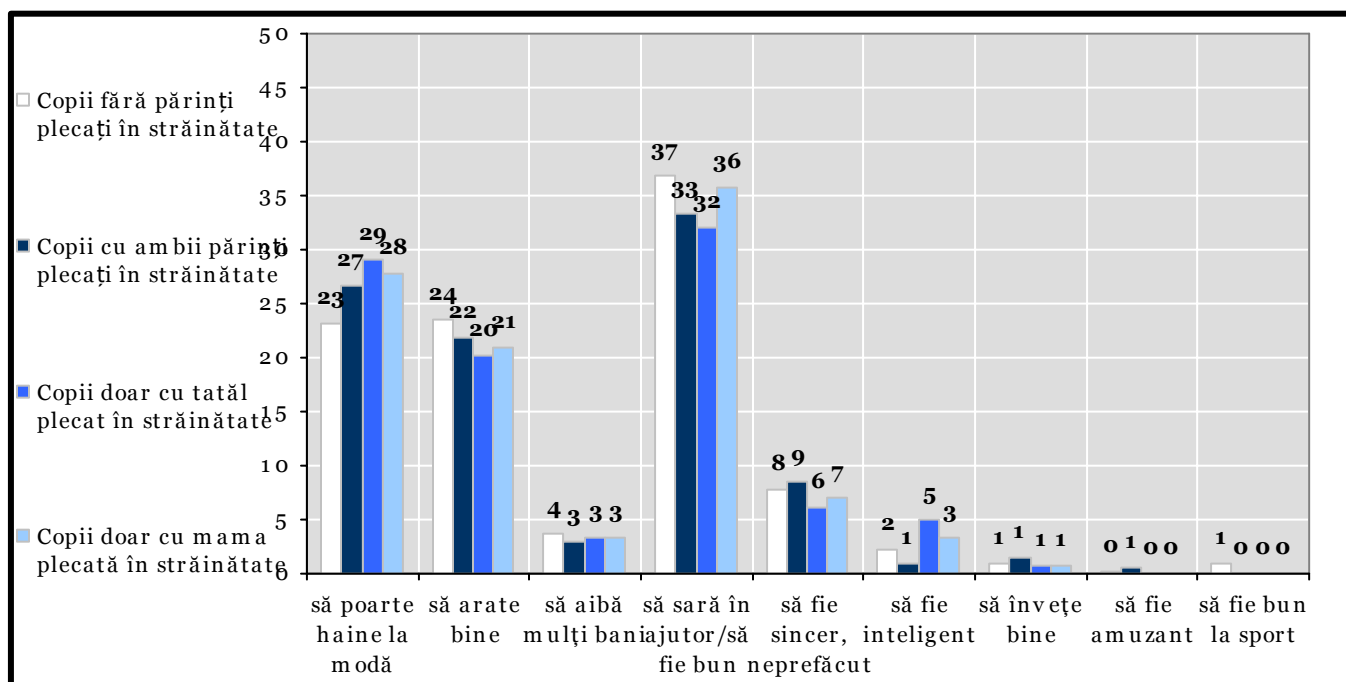

Cifrele reprezintă procente. Diferențele până la 100% reprezintă non-răspunsuri.

Efectele migrației: copiii rămași acasă

Cel mai important lucru în viață pentru copii este să aibă o familie fericită, lucru așteptat, răspunsul fiind unul dezirabil. Al doilea lucru ca importanță este să arate bine, nu e de mirare dacă ne uităm la întrebarea de mai sus. Copiii au ca model în viață cântăreți, actori, vedete TV care se caracterizează printr-un aspect plăcut și atenția pentru aspectul fizic. În ordine vin apoi: o educație bună, un serviciu interesant, banii și prietenii.

Din lista următoare care sunt cele mai importante 3 calități pe care un copil de vârsta ta ar trebui să le aibă ca să fie plăcut de ceilalți?

Atunci când vorbim despre ce apreciază copiii, calitatea principală a unui copil pentru a fi plăcut de ceilalți este să sară în ajutor, să fie bun, urmată de simțul pentru modă și aspectul fizic. Se observă aici diferențe, destul de mici, între copiii ai căror părinți lucrează în străinătate și ceilalți în ceea ce privește aprecierea hainelor la modă.

Au fost făcute mai multe analize luându-se în calcul mediul rezidențial, perioada de când au plecat părinții, veniturile gospodăriei, părintele plecat, însă nu s-au observat diferențe semnificative între copiii cu un părinte sau ambii părinți plecați în străinătate și ceilalți.

Concluzii

Un semn bun este că nu există diferențe mari în modul în care își petrec timpul liber copiii ai căror părinți sunt plecați în străinătate. Există mai multe posibile motive. Primul ar fi faptul că tinerii obișnuiesc să își petreacă timpul liber împreună (se joacă împreună, ascultă aceeași muzică, se îmbracă la fel). Astfel, nu este neobișnuit să observăm că ei au aceleași ocupații sau aceleași modele în viață.

Trebuie luat în calcul că lipsa diferențelor între copii poate apărea și din faptul că ei tind să dea răspunsurile „corecte”, mai ales că chestionarele au fost auto-aplicate („în timpul liber ei își fac temele, ajută la muncile din gospodărie” etc.).

Copiii petrec foarte mult timp în fața televizorului, lucru care le influențează valorile, ei alegându-și ca modele în viață cântăreți sau actori, persoane publice și ajungând să valorizeze aspectul fizic și felul în care se îmbracă mai mult decât educația sau inteligența.

Din răspunsurile copiilor se observă și că ei pun familia pe primul loc, atât ca modele în viață, cât și ca importanță în viața lor, astfel, este de așteptat ca în absența părinților să apară efecte negative de ordin psihologic sau comportamental în rândul acestor copii.